PERSII FLACCI

ET

[illegible]

SATYRAE.

RECENSUIT

[illegible]

NOVA EDITIO STEREOTYPA

1846.

NEUESTES VERZEICHNISS
von
Stereotypen-Ausgaben
im Verlage
von *Karl Tauchnitz in Leipzig.*

I. Griechische und Lateinische Classiker.

Jeder Band ist einzeln zu haben.

Griech. Autoren.

Aeschyli Tragoediae, 7½ Ngr.
Anacreontis Carmina, 3¾ Ngr.
Anthologia Graeca, III Voll. 26¼ Ngr.
Apollonii Rhodii Argonautica, 5 Ngr.
Aristophanis Comoediae, III Voll. 22½ Ngr.
Babrii Fabulae, 5 Ngr.
Euripidis Tragoediae, IV Voll. 25 Ngr.
Hesiodi Carmina, 2½ Ngr.
Homeri Ilias, II Voll. 12½ Ngr.
Homeri Odyssea, II Voll. 12½ Ngr.
Homeri Opera, II Voll. 8vo. *(Preisausgabe.)* 2 Thlr.
Orphica, Procli, Musaei et Callimachi Carmina, 6¼ Ngr.
Pindari Epinicia, 7½ Ngr.
Poetae Graeci Gnomici, 5 Ngr.
Quinti Smyrnaei, Tryphiodori, Tzetzae et Coluthi Carmina de reb. Troianis, 10 Ngr.
Sophoclis Tragoediae, II Voll. 12½ Ngr.
Theocritus, Bion et Moschus, 5 Ng.
Aeliani Varia Historia, Heraclides Ponticus et Nicolaus Damascenus, 7½ Ngr.
Aeschinis oratoris Opera, 6¼ Ngr.
Aesopicae Fabulae, 5 Ngr.
Antonini Commentarii, 5 Ngr.
Apollodori Atheniensis Bibliothecae libri III., 7½ Ngr.
Appiani Romanae Historiae, IV Voll. 1 Thlr.
Aristotelis Opera omnia, XVI Voll. 4 Thlr. 25 Ngr.
Arriani Expeditio Alex., 8¾ Ngr.
Athenaei Deipnosophistes, IV Voll. 1 Thlr. 25 Ngr.
Dio Cassius, IV Voll. 1 Thlr. 10 Ngr.
Demosthenis Opera, V Vol. 1 Thlr. 7½ Ngr.
Demosthenis or. de Corona, 3¾ Ngr.
Demosthenis or. Philipp., 3¾ Ngr.
Diodorus Sic., VI Voll. 2 Thlr.
Diogenis Laertii de vitis philosoph. libri X., II Voll. 22½ Ngr.
Dionysius Halicarnassensis, VI Voll. 1 Thlr. 22½ Ngr.
Herodiani Hist. Rom. 6¼ Ngr.
Herodotus, III Voll. 22½ Ngr.

Isaei Orationes, 6¼ Ngr.
Isocratis Orationes et Epistolae, II Voll. 17½ Ngr.
Luciani Opera, IV Voll. 1 Thlr. 10 Ngr.
Lysiae Orationes, 7½ Ngr.
Pausaniae Graeciae Descriptio, III Voll. 26¼ Ngr.
Platonis Opera, VIII Voll. 2 Thl. 20 Ngr.
Plutarchi Vitae parallelae, IX Voll. 2 Thlr. 7½ Ngr.
Plutarchi Moralia, VI Voll. 2 Thlr. 7½ Ngr.
Polybii Historiae, IV Voll. 1 Thl. 20 Ngr.
Ptolemaei Geographia, III Voll. 1 Thlr. 25 Ngr.
Stobaei Florilegium, III Voll. 1 Thlr. 12½ Ngr.
Strabo, III Voll. 1 Thlr. 3¾ Ngr.
Theophrasti Charact., Epicteti Manuale et Cebetis Tabula, 2½ Ngr.
Thucydides. 8. 1 Thlr. 10 Ngr.
Thucydides. 16. II Voll. 17½ Ngr.
Xenophontis de Cyri Disciplina. 8. 15 Ngr.
Xenophontis Opera, VI Voll. 1 Thlr.

Latein. Autoren.

Catullus, Tibullus et Propertius, 6¼ Ngr.
Horatius, 6¼ Ngr.
Lucani Pharsalia, 10 Ngr.
Lucretii Cari de Rerum natura libri VI. 15 Ngr.
Martialis, 8¾ Ngr.
Ovidii Opera, III Voll. 22½ Ngr.
Palingenii Zodiacus vitae, 15 Ngr.
Persius et Iuvenalis, 3¾ Ngr.
Phaedrus cum Aviani et Faerni fabulis, 3¾ Ngr.
Phaedri Fabulae, 2½ Ngr.
Plauti Comoed., IV Voll. 1 Thlr.
L. Annaei Senecae Tragoediae, 15 Ngr.
Caji Silii Italici Punicorum libri XVII, 15 Ngr.
Terentii Comoediae, 7½ Ngr.
Virgilius, 10 Ngr.

Ammiani Marcellini quae supersunt, 20 Ngr.
Aurelius Victor, 3¾ Ngr.
Ciceronis Opera omnia, uno volumine. 4to. 7 Thlr. 15 Ngr.
Ciceronis Opera, X Voll. 6 Thlr. 20 Ngr.
Ciceronis Opera, in 35 Abtheilungen in Sedez.
Cornelius Nepos, 2½ Ngr.
C. Cornelii Taciti opera. 8. II Voll. 1 Thlr.
C. Cornelii Taciti Opera, II Voll. 17½ Ngr
Curtius, 10 Ngr.
Eutropius, 2½ Ngr.
Florus, 2½ Ngr.
Auli Gellii noctes Atticae cum indicibus locupletissimis, 17½ Ngr.
Iulius Caesar. 8. 25 Ngr.
Iulius Caesar, 16. 12½ Ngr.
Iustinus, 6¼ Ngr.
T. Livii Historiarum libri, uno volumine. 4to. 4 Thlr.
T. Livii Opera, IV Voll. (in Octav) 2 Thlr. 15 Ngr.
T. Livii Opera, VI Voll. (in Sedez) 1 Thlr. 21¼ Ngr.
Plinii Historia naturalis, uno volumine, 4to. 3 Thlr. 10 Ngr.
Plinii Historia Naturalis V Voll. 2 Thlr. 27½ Ngr.
Plinii Epistolae, 8¾ Ngr.
Pomponius Mela, 3¾ Ngr.
Quintiliani Instit. oratoria, II Voll. 15 Ngr.
Sallustius, 3¾ Ngr.
L. Annaei Senecae Opera, V Voll. 1 Thlr. 26¼ Ngr.
Suetonius, 7½ Ngr
Valerius Maximus, 12½ Ngr
Velleius Paterculus, 3¾ Ngr.
Vitruv, 10 Ngr.

II. Wörterbücher.

Dictionnaire français-anglais et anglais-français. 25 Ngr.
——— français-danois et danois-français. 1 Thlr.
——— français-italien et italien-français. 25 Ngr.
——— français-suédois et suédois-français. 1 Thlr.
Dizionario italiano-danese ed danese-italiano. 1 Thlr.
——— italiano-inglese ed inglese-italiano. 25 Ngr.
Fürst, hebräisches und chaldäisches Schulwörterbuch. 1 Thlr. 10 Ngr.
Handwörterbuch der neugriechischen und deutschen Sprache. 1 Thlr.
Heym, russisch-französisch-deutsches Wörterb. 3 Theile 2. Aufl. 6 Thlr.
Jordan, Dr. J. P., polnisch-deutsches Taschenwörterbuch. 1 Thlr.
Kaltschmidt Gesammtwörterbuch der deutschen Sprache. 6⅔ Thlr.
——— Fremdwörterbuch. 20 Ngr.
——— Wörterb. der engl. und deutschen Sprache. 2 Thlr. 15 Ngr.
——— Wörterb. der franz. und deutschen Sprache. 2 Thlr. 10 Ngr.
Kreußler u. Volbeding, lateinisches Handwörterb. 1 Thlr. 20 Ngr.
Leopold, lexicon hebraicum et chaldaicum. 20 Ngr.
Lexicon graeco-latinum manuale. 1 Thlr. 10 Ngr.
Pocket-dictionary, danish-english and engl.-danish. 1 Thlr.
——— english-russian and russian-english. 1 Thlr.
Schmidt, deutsch-griechisches Wörterbuch. 1 Thlr.
——— griechisch-deutsches Wörterbuch. 1 Thlr.
——— russisch-deutsch. u. deutsch-russ. Wörterb. 2. Ausg. 2 Thlr. 15 Ngr.
——— russisch-deutsches und deutsch-russisch. Taschenwörterb. 1 Thlr.
Schmidt, dictionnaire russe-français et français-russe. 1 Thlr.
——— polsko-rossyisky i rossyisko-polski Slownik. 1 Thlr.
Schul- und Reise-Taschenwörterbuch, engl.-deutsches 22½ Ngr.
——— franz.-deutsches. 20 Ngr.
——— italien.-deutsch. 22½ Ngr.
Taschenwörterb., dänisch-deutsches und deutsch-dänisches. 1 Thlr.
——— schwedisch-deutsches und deutsch-schwed. 1 Thlr.
——— holländisch-deutsches und deutsch-holländ. 1 Thlr.
Weber, englisch-deutsches und deutsch-engl. Wörterb. 1 Thlr. 22½ Ngr.
——— französisch-deutsches u. deutsch-franz. Wörterb. 1 Thlr. 15 Ngr.
——— italienisch-deutsches u. deutsch-ital. Wörterb. 2 Thlr. 15 Ngr.

A. PERSII FLACCI

ET

D. IUNII IUVENALIS

SATYRAE.

AD

PRAESTANTIUM LIBRORUM LECTIONES

ACCURATE RECENSUIT

C. H. WEISE.

NOVA EDITIO STEREOTYPA.

LIPSIAE

SUMTIBUS ET TYPIS CAROLI TAUCHNITII.

1844.

PRAEFATIO.

Egregium Satyricorum par, quod, si quiquam inter scriptores antiquos, verissimae sapientiae plenum cornu effundit, ac, dum suae aetatis mores ob oculos ponit, omnium aetatum vitia perversitatesque perstringit, quoniam novis typis ornare Tauchnitius decreverat: quo difficilior utriusque lectio propter dictionem et res et sententias esse necessario debet, tanto maiori studio adnitendum fuit, ut omnia recte et quantum fieri posset emendate exscriberentur. Et in Persio quidem pristina editio accurate Passowianum, in Iuvenale autem Rupertianum exemplar secuta fuerat; quem utrumque textum non posse amplius servari, hodie ab nemine puto intelligentium addubitabitur. Ceterum neque recentiorum quisquam alterutrum ita perpolitum dederat, ut eius

recensionem presso vestigio potuerimus sequi. Hoc exploratum videbatur, relictis plerisque seriorum opinionibus mutationibusque, ad antiquiores libros redeundum esse, ita tamen, ut et sequiorum reperta, quatenus probari possent, haud omnia reiicerentur. Itaque nos hic in Persio Murmellium, in Iuvenale Ascensium maxime sumus secuti, consultis nusquam non lectionibus, quas in illo Plumius aliique, in hoc apprime Ruperti praeclare enotatas dederant. Interpunctionem innumeris locis meliorem constituimus; argumenta singulis carminibus etsi breviora, attamen quantum potuimus, iusta ac distincta dedimus, quo facilius cuiusque carminis summa colligi posset. Praecipuam pristinae lectionis varietatem in calce libelli breviter notavimus.

Scr. d. XIII. Aug. XLIV.

Weise.

A. PERSII FLACCI

SATIRAE VI.

A. PERSII FLACCI

VITA EX SUETONIO.

A. Persius Flaccus natus est pridie nonas Decembres, Fabio Persico, L. Vitellio coss. 1) Decessit VIII kalendas Decembres, P. Mario, L. Asinio Gallo coss.2)

Natus in Etruria Volaterris, eques Romanus, sanguine et affinitate primi ordinis viris coniunctus, decessit ad octavum milliarium via Appia, in praediis suis. Pater eius Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sisennia mater nupsit postea Fusio, equiti Romano: et eum quoque extulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum XII. Volaterris: inde Romae apud grammaticum Remmium Palaemonem, et apud rhetorem Virginium Flavum. Quum esset annorum XVI, amicitia coepit uti Annaei Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet: a quo inductus aliquatenus in philosophiam est. Sed mox ut a schola et magistris diverterat, lecto libro Lucilii decimo, vehementer Satiras componere studuit: cuius libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium poetarum et oratorum insectatione, ut etiam Neronem culpaverit. Cuius versus in Neronem quum ita se haberet: *Auriculas asini Mida rex habet:* in hunc modum a Cornuto, ipso nondum mortuo, est emendatus: *Auriculas asini quis non habet?* ne hoc Nero in se dictum arbitraretur. Amicos habuit a prima adolescentia Caesium Bassum, poetam, et Calpurnium Suram, qui eo vivo iuvenis de-

1) A. ab V. C. 787, a C. N. 34, d. 4 Dec. 2) A. ab V. C. 815. a C. N. 62, d. 24 Nov.

cessit. Coluit ut patrem Servilium Nonianum. Per Cornutum cognovit Annaeum etiam Lucanum, aequaevum, auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore tragicus fuit, sectae Stoicae, qui libros philosophiae reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se, illo recitante, a clamore. [quin illa vera esse poemata diceret.] Sero cognovit Senecam, sed non ut caperetur eius ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convictu doctissimorum virorum, acriter tum philosophantium, Claudii Agathemeri, medici Lacedaemonii, et Petronii Aristocratis, Magnetis, quos unice miratus est et aemulatus, quum aequales essent, et Cornuti minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus a Paeto Thrasea est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissimorum, verecundiae virginalis, formae pulchrae, pietatis erga matrem et sororem et amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi et pudicus. Reliquit circa sestertium vicies matri et sorori: scriptis tamen ad matrem codicillis rogavit, ut daret Cornuto sestertia, ut quidam, centum; ut alii volunt, plus, et argenti facti pondo viginti, et libros circa septingentos, sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus, sublatis libris, pecuniam sorori et matri, quas heredes fecerat, reliquit. Et raro, et tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui demti sunt ultimo libri, ut quasi finitus esset. Leviter retractavit Cornutus, et Caesio Basso petenti ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripsit etiam in pueritia Flaccus Praetextam, et *Ὁδοιπορικῶν* librum unum, et paucos uxori Thraseae in Arriam matrem versus, quae se ante virum occiderat. Omnia autem ea Cornutus auctor fuit matri eius ut aboleret. Editum librum continuo mirari homines et diripere coeperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno aetatis XXIIX.

A. PERSII FLACCI

AD SATIRAS PROLOGUS.

Nec fonte labra prolui caballino,
nec in bicipiti somniasse Parnaso
memini, ut repente sic poeta prodirem:
Heliconidasque pallidamque Pirenen
illis relinquo, quorum imagines lambunt
hederae sequaces: ipse semipaganus
ad sacra vatum carmen affero nostrum.
Quis expedivit psittaco suum *Χαῖρε*,
picasque docuit nostra verba conari?
Magister artis ingenîque largitor,
venter, negatas artifex sequi voces.
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
corvos poetas et poetrias picas
cantare credas Pegaseïum nectar.

SATIRA PRIMA.

ARG. De satyrica poesi, et de poesi in universum, scribendique studio vel pravo vel recto, Neronis imprimis vanitate derisa.

O curas hominum! o quantum est in rebus inane! —
Quis leget haec? — Min tu istud ais? Nemo hercule! — *Nemo?* —

Vel duo, vel nemo. — *Turpe et miserabile!* — Quare?
ne mihi Polydamas et Troïades Labeonem
praetulerint? — Nugae! — Non, si quid turbida Roma
elevet, accedas, examenque improbum in illa
castiges trutina, nec te quaesiveris extra.
Nam Romae quis non — ? — ah si fas dicere — sed fas
tunc, quum ad canitiem et nostrum istud vivere triste
adspexi, et nucibus facimus quaecumque relictis,
quum sapimus patruos: tunc, tunc, ignoscite. — *Nolo.* —
Quid faciam? — Sed sum petulanti splene cachinno. —
Scribimus inclusi numeros ille, hic pede liber,
grande aliquid, quod pulmo animae praelargus anhelet.
Scilicet haec populo, pexusque togaque recenti,
et natalitia tandem cum sardonyche albus,
sede leges celsa, liquido quum plasmate guttur
mobile collueris, patranti fractus ocello.
Hic neque more probo videas neque voce serena
ingentes trepidare Titos, quum carmina lumbum
intrant, et tremulo scalpuntur ubi intima versu.
Tun, vetule, auriculis alienis colligis escas,
auriculis, quibus et dicas cute perditus: ohe! — ? —
Quid didicisse, nisi hoc fermentum et quae semel intus
innata est, rupto iecore exierit caprificus? —
En pallor seniumque! — O mores! Usque adeone
scire tuum nihil est, nisi, te scire hoc, sciat alter? —
At pulchrum est, digito monstrari, et dicier, Hic est!
Ten' cirratorum centum dictata fuisse

pro nihilo pendas? — Ecce inter pocula quaerunt
Romulidae saturi, quid dia poemata narrent.
Heic aliquis, cui circum humeros hyacinthina laena est,
rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypsipylas, vatum et plorabile si quid,
eliquat, ac tenero supplantat verba palato.
Assensere viri. — Nunc non cinis ille poetae
felix? non levior cippus nunc imprimit ossa? —
Laudant convivae. — Nunc non e manibus illis,
nunc non e tumulo fortunataque favilla
nascentur violae? — *Rides*, ait, *et nimis uncis*
naribus indulges. An erit, qui velle recuset
os populi meruisse, et, cedro digna locutus,
linquere nec scombros metuentia carmina nec thus? —
Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci,
non ego, quum scribo, si forte quid aptius exit, —
quando haec rara avis est, — si quid tamen aptius exit,
laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra est:
sed recti finemque extremumque esse recuso
Euge tuum et *Belle*. Nam *Belle* hoc excute totum:
quid non intus habet? Non heic est Ilias Accî
ebria veratro? non si qua elegidia crudi
dictarunt proceres? non quidquid denique lectis
scribitur in citreis? — Calidum scis ponere sumen:
scis comitem horridulum trita donare lacerna:
et, »Verum«, inquis, »amo: verum mihi dicito de me.« —
Quî pote? — Vis dicam? Nugaris, quum tibi, calve,
pinguis aqualiculus propenso sesquipede exstet. —
O Iane, a tergo quem nulla ciconia pinsit,
nec manus auriculas imitata est mobilis albas,

nec linguae, quantum sitiat canis Appula, tantum!
Vos, o patricius sanguis, quos vivere fas est
occipiti caeco, posticae occurrite sannae! —
Quis populi sermo est? — Quis enim? nisi carmina molli
nunc demum numero fluere, ut per leve severos
effundat iunctura ungues. »Scit tendere versum
non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno.
Sive opus in mores, in luxum, et prandia regum
dicere, res grandes nostro dat Musa poetae.« —
Ecce modo heroas sensus afferre videmus
nugari solitos Graece, nec ponere lucum
artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,
et focus, et porci, et fumosa Palilia foeno:
unde Remus, sulcoque terens dentalia, Quincti,
quum trepida ante boves dictatorem induit uxor,
et tua aratra domum lictor tulit. — Euge poeta! —
Est nunc, Briseïs quem venosus liber Attî,
sunt, quos Pacuviusque et verrucosa moretur
Antiopa, aerumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
quum videas, quaerisne, unde haec sartago loquendi
venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
Trossulus exsultat tibi per subsellia levis? —
Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
pellere, quin tepidum hoc optes audire Decenter?
»Fur es«, ait Pedio. — Pedius quid? — Crimina rasis
librat in antithetis. Doctas posuisse figuras
laudatur. — »Bellum hoc!« — Bellum est? an Romule ceves?
Men moveat? quippe et, cantet si naufragus, assem
protulerim? — Cantas, quum fracta te in trabe pictum

ex humero portes?— Verum, nec nocte paratum
plorabit, qui me volet incurvasse querelâ. —
Sed numeris decor est et iunctura addita crudis.
Claudere sic versum didicit: Berecynthius Atys,
et: qui caeruleum dirimebat Nerea delphin,
sic: costam longo subduximus Apennino. —
Arma virum! Nonne hoc spumosum et cortice pingui,
ut ramale vetus vegrandi subere coctum? —
Quidnam igitur tenerum, et laxa cervice legendum est?
Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis:
et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, et lyncem Maenas flexura corymbis
Evion ingeminat: reparabilis adsonat Echo. —?—
Haec fierent, si testiculi vena ulla paterni
viveret in nobis? Summa delumbe saliva
hoc natat in labris, et in udo est Maenas et Atys,
nec pluteum caedit, nec demorsos sapit ungues. —
Sed quid opus, teneras mordaci radere vero
auriculas? Vide sis, ne maiorum tibi forte
limina frigescant. Sonat heic de nare canina
litera. —Per me equidem sint omnia protinus alba,
nil moror. Euge! omnes etenim bene mirae eritis res.
Hoc iuvat. *Heic,* inquis, *veto quisquam faxit ole-*
tum! —
Pinge duos angues: pueri, sacer est locus: extra
meiite! — Discedo. —
Secuit Lucilius Urbem,
te Lupe, te Muti, et genuinum fregit in illis.
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
tangit, et admissus circum praecordia ludit,
callidus excusso populum suspendere naso:
men' mutire nefas? — nec clam, nec cum scrobe?—
Nusquam. —

Heic tamen infodiam: »Vidi, vidi ipse, libelle:
auriculas asini Mida rex habet.« — Hoc ego opertum,
hoc ridere meum, tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. — Audaci quicunque afflate Cratino,
iratum Eupolidem praegrandi cum sene palles,
adspice et haec, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure:
non hic, qui in crepidas Graiorum ludere gestit
sordidus, et lusco qui possit dicere: lusce!
sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
fregerit heminas Areti aedilis iniquas:
nec qui abaco numeros et secto in pulvere metas
scit risisse vafer, multum gaudere paratus,
si Cynico barbam petulans nonaria vellat.
His mane edictum, post prandia Callirhoen do.

SATIRA SECUNDA.

AD PLOTIUM MACRINUM.

ARG. De pravis ad deos votis ac superstitione, deque vero deorum cultu.

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo,
qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,
quae nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuivis promptum est, murmurque humilesque susurros
tollere de templis, et aperto vivere voto.
Mens bona, fama, fides! haec clare, et ut audiat hospes:

illa sibi introrsum et sub lingua murmurat: *O si*
ebullet patrui praeclarum funus! et, *O si*
sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus heres
impello, expungam! Namque est scabiosus, et acri
bile tumet. — Nerio iam tertia conditur uxor!
Haec sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
mane caput bis terque, et noctem flumine purgas. —
Heus age, responde: — minimum est, quod scire laboro, —
de Iove quid sentis? Estne ut praeponere cures
hunc cuiquam? — *Cuinam?* — Vis Staio? — An scilicet haeres,
quis potior iudex, puerisve quis aptior orbis? —
Hoc igitur, quo tu Iovis aurem impellere tentas,
dic agedum Staio — »Pro Iupiter! o bone«, clamet,
»Iupiter!« — At sese non clamet Iupiter ipse?
Ignovisse putas, quia, quum tonat, ocius ilex
sulfure discutitur sacro, quam tuque domusque?
an quia non fibris ovium Ergennaque iubente
triste iaces lucis evitandumque bidental,
idcirco solidam praebet tibi vellere barbam
Iupiter? — Aut quidnam est, qua tu mercede deorum
emeris auriculas? — Pulmone et lactibus unctis?
Ecce avia, aut metuens divum matertera, cunis
exemit puerum, frontemque atque uda labella
infami digito et lustralibus ante salivis
expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, et spem macram supplice voto
nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in aedes.
»Hunc optent generum rex et regina! puellae
hunc rapiant! quidquid calcaverit hic, rosa fiat!«
Haec ego nutrici non mando vota: negato,

Iupiter, haec illi, quamvis te albata rogarit.
Poscis opem nervis corpusque fidele senectae?
Esto, age! — sed pingues patinae tuccetaque crassa
annuere his Superos vetuere, Iovemque morantur. —
Rem struere exoptas caeso bove, Mercuriumque
accersis fibra: *Da fortunare penates!*
da pecus, et gregibus fetum! — Quo, pessime, pacto,
tot tibi quum in flammas iunicum omenta liquescant?
Attamen hic extis et opimo vincere ferto
intendit: — *Iam crescit ager, iam crescit ovile,*
iam dabitur: iam iam! — donec deceptus et exspes
nequidquam fundo suspiret nummus in imo. —
Si tibi crateras argenti incusaque pingui
auro dona feram, sudes, et pectore laevo
excutias guttas, laetetur praetrepidum cor:
hinc illud subiit, auro sacras quod ovato
perducis facies. Nam fratres inter aenos,
somnia pituita qui purgatissima mittunt,
praecipui sunto, sitque illis aurea barba. —
Aurum vasa Numae Saturniaque impulit aera,
Vestalesque urnas et Tuscum fictile mutat.
O curvae in terras animae, et coelestium inanes!
quid iuvat hoc, templis nostros immittere mores,
et bona dis ex hac scelerata ducere pulpa?
Haec sibi corrupto casiam dissolvit olivo:
haec Calabrum coxit vitiato murice vellus:
haec baccam conchae rasisse, et stringere venas
ferventis massae crudo de pulvere iussit.
Peccat et haec, peccat: vitio tamen utitur. At vos
dicite, pontifices, in sacro quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatae a virgine puppae. —
Quin damus id Superis, de magna quod dare lance
non possit magni Messalae lippa propago:

compositum ius fasque animo, sanctosque recessus
mentis, et incoctum generoso pectus honesto.
Haec cedo ut admoveam templis, et farre litabo.

SATIRA TERTIA.

ARG. De inertia et tarditate hominum ad severae sapientiae studium, moresque recte moderandos.

»Nempe hoc adsidue? Iam clarum mane fenestras
intrat, et angustas extendit lumine rimas:
stertimus, indomitum quod despumare Falernum
sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
Ecquid agis? Siccas insana canicula messes
iamdudum coquit, et patula pecus omne sub ulmo est«:
unus ait comitum. — *Verumne? itane? Ocius adsit
huc aliquis!* — *Nemon?* — Turgescit vitrea bilis:
finditur: Arcadiae pecuria rudere dicas. —
Iam liber et bicolor positis membrana capillis,
inque manus chartae nodosaque venit arundo.
Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat humor;
nigra quod infusa vanescat sepia lympha;
dilutas queritur geminet quod fistula guttas. —
O miser inque dies ultra miser! Huccine rerum
venimus? At cur non potius, teneroque palumbo
et similis regum pueris, pappare minutum
poscis, et iratus mammae lallare recusas? —
An tali studeam calamo? — Cui verba? Quid istas
succinis ambages? Tibi luditur: effluis amens.
Contemnere: sonat vitium, percussa maligne
respondet viridi non cocta fidelia limo.

Udum et molle lutum es, nunc nunc properandus, et acri
fingendus sine fine rota. — Sed rure paterno
est tibi far modicum, purum et sine labe salinum; —
quid metuas? — cultrixque foci secura patella.
Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
stemmate quod Tusco ramum millesime ducis,
censoremque tuum vel quod trabeate salutas?
At populum phaleras. Ego te intus et in cute novi.
Non pudet ad morem discincti vivere Nattae?
Sed stupet hic vitio, et fibris increvit opimum
pingue: caret culpa: nescit, quid perdat: et alto
demersus, summa rursus non bullit in unda.
Magne pater divum, saevos punire tyrannos
haud alia ratione velis, quum dira libido
moverit ingenium, ferventi tincta veneno,
virtutem ut videant, intabescantque relicta. —
Anne magis Siculi gemuerunt aera iuvenci,
aut magis auratis pendens laquearibus ensis
purpureas subter cervices terruit: *imus,*
imus praecipites quam si sibi dicat, et intus
palleat infelix, quod proxima nesciat uxor? —
Saepe oculos, memini, tingebam parvus olivo,
grandia si nollem morituri verba Catonis
discere, ab insano multum laudanda magistro,
quae pater adductis sudans audiret amicis.
Iure etenim id summum, quid dexter senio ferret,
scire erat in voto: damnosa canicula quantum
raderet: angustae collo non fallier orcae:
neu quis callidior buxum torquere flagello. —
Haud tibi inexpertum est, curvos deprendere mores,
quaeque docet sapiens braccatis illita Medis

porticus, insomnis quibus et detonsa iuventus
invigilat, siliquis et grandi pasta polenta:
et tibi, quae Samios diduxit litera ramos,
surgentem dextro monstravit limite callem.
Stertis adhuc? laxumque caput compage soluta
oscitat hesternum, dissutis undique malis?
Est aliquid quo tendis, et in quod dirigis arcum?
an passim sequeris corvos testaque lutoque,
securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis? —
Helleborum frustra, quum iam cutis aegra tumebit,
poscentes videas. Venienti occurrite morbo.
Et quid opus, Cratero magnos promittere montes?
Disciteque, o miseri, et caussas cognoscite rerum!
Quid sumus, et quidnam victuri gignimur? ordo
quis datus, aut metae quam mollis flexus, et unde?
quis modus argento? quid fas optare? quid asper
utile numus habet? Patriae carisque propinquis
quantum elargiri deceat, quem te deus esse
iussit, et humana qua parte locatus es in re,
disce, neque invideas. quod multa fidelia putet
in locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,
et piper, et pernae, Marsi monimenta clientis,
maenaque quod prima nondum defecerit orca.
Heic aliquis de gente hircosa centurionum
dicat: *Quod satis est, sapio mihi: non ego curo*
esse, quod Arcesilas aerumnosique Solones,
obstipo capite, et figentes lumine terram,
murmura quum secum et rabiosa silentia rodunt,
atque exporrecto trutinantur verba labello,
aegroti veteris meditantes somnia: »gigni
de nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.«
Hoc est, quod palles? cur quis non prandeat, hoc
est? —

His populus ridet: multumque torosa iuventus
ingeminat tremulos naso crispante cachinnos. —
Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, et aegris
faucibus exsudat gravis halitus; inspice, sodes:
qui dicit medico, iussus requiescere, postquam
tertia compositas vidit nox currere venas,
de maiore domo modice sitiente lagena
lenia loturo sibi Surrentina rogavit. —
»Heus bone, tu palles.« — *Nihil est.* — »Videas tamen istud,
quidquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis.« —
At tu deterius palles: ne sis mihi tutor:
iam pridem hunc sepeli: tu restas. — »Perge, tacebo.« —
Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur,
gutture sulfureas lente exhalante mephites:
sed tremor inter vina subit, calidumque trientem
excutit e manibus: dentes crepuere retecti:
uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris:
hinc tuba, candelae: tandemque beatulus alto
compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
in portam rigidos calces extendit: at illum
hesterni capite induto subiere Quirites. —
»Tange miser venas, et pone in pectore dextram!« —
Nil calet hic. — »summosque pedes adtinge manusque.« —
Non frigent. — Visa est si forte pecunia, sive
candida vicini subrisit molle puella,
cor tibi rite salit? — Positum est algente catino
durum olus, et populi cribro discussa farina:
tentemus fauces. Tenero latet ulcus in ore
putre, quod haud deceat plebeia radere beta.

Alges, quum excussit membris timor albus aristas:
nunc face supposita fervescit sanguis, et ira
scintillant oculi: dicisque facisque, quod ipse
non sani esse hominis non sanus iuret Orestes. —

SATIRA QUARTA.

ARG. Ut semetipsos homines noscant suadet, exorsus ab Alcibiade Platonis.

»Rem populi tractas?« — barbatum hoc crede magistrum
dicere, sorbitio tollit quem dira cicutae: —
»quo fretus, dic, hoc? magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium et rerum prudentia velox
ante pilos venit: dicenda tacendaque calles?
Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
fert animus calidae fecisse silentia turbae
maiestate manus. Quid deinde loquere? — *Quirites,*
hoc, puto, non iustum est: illud male: rectius istud. — ?
Scis etenim iustum gemina suspendere lance
ancipitis librae: rectum discernis, ubi inter
curva subit, vel quum fallit pede regula varo:
et potis es nigrum vitio praefigere theta? —
Quin tu igitur, summa nequidquam pelle decorus,
ante diem blando caudam iactare popello
desinis, Anticyras melior sorbere meracas? —
Quae tibi summa boni est? uncta vixisse patella
semper, et adsiduo curata cuticula sole? —
Exspecta! haud aliud respondeat haec anus. — I nunc, —
Dinomaches ego sum. — suffla. — *Sum candidus.* — Esto,

dum ne deterius sapiat pannucia Baucis,
quum bene discincto cantaverit ocima vernae. —
Ut nemo in sese tentat descendere, nemo!
sed praecedenti spectatur mantica tergo.
Quaesieris, »Nostin Vectidî praedia?« — *Cuius?* —
»Dives arat Curibus, quantum non milvus oberret.« —
Hunc ais, hunc, dis iratis genioque sinistro,
qui, quandoque iugum pertusa ad compita figit,
seriolae veteris metuens deradere limum,
ingemit, Hoc bene sit! tunicatum cum sale mordens
caepe, et, farratam pueris plaudentibus ollam,
pannosam faecem morientis sorbet aceti. — *?* —
At si unctus cesses, et figas in cute solem,
est prope te ignotus, cubito qui tangat, et acre
despuat in mores, penemque arcanaque lumbi
runcantem, populo marcentes pandere vulvas:
Tu quum maxillis balanatum gausape pectas,
inguinibus quare detonsus gurgulio exstat?
Quinque palaestritae licet haec plantaria vellant,
elixasque nates labefactent forcipe adunca,
non tamen ista filix ullo mansuescit aratro. —
Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis.
Vivitur hoc pacto: sic novimus. — Ilia subter
caecum vulnus habes; sed lato balteus auro
protegit. — Ut mavis, da verba, et decipe nervos,
si potes. — *Egregium quum me vicinia dicat,*
non credam? — Viso si palles, improbe, nummo;
si facis, in penem quidquid tibi venit amarum;
si puteal multa cautus vibice flagellas:
nequidquam populo bibulas donaveris aures.
Respue, quod non es: tollat sua munera cerdo.
Tecum habita, et noris, quam sit tibi curta supellex.

SATIRA QUINTA.

AD ANNAEUM CORNUTUM.

ARG. Ex sententia Stoicorum et Cornuti, praeceptoris sui, de vera libertate disserit.

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces,
centum ora, et linguas optare in carmina centum,
fabula seu moesto ponatur hianda tragoedo,
vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum.
Quorsum haec? aut quantas robusti carminis offas
ingeris, ut par sit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicone legunto,
si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestae
fervebit, saepe insulso coenanda Glyconi.
Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino,
folle premis ventos; nec clauso murmure raucus
nescio quid tecum grave cornicaris inepte;
nec scloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togae sequeris, iunctura callidus acri,
ore teres modico, pallentes radere mores
doctus et ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe, quae dicas, mensamque relinque Mycenis
cum capite et pedibus, plebeiaque prandia noris. —
Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
pagina turgescat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante Camena,
excutienda damus praecordia: quantaque nostrae
pars tua sit, Cornute, animae, tibi, dulcis amice,
ostendisse iuvat. Pulsa, dignoscere cautus,
quid solidum crepet, et pictae tectoria linguae.
His ego centenas ausim deposcere fauces,

ut, quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
voce traham pura, totumque hoc verba resignent,
quod latet arcana non enarrabile fibra.
Quum primum pavido custos mihi purpura cessit,
bullaque succinctis laribus donata pependit;
quum blandi comites, totaque impune Suburra
permisit sparsisse oculos iam candidus umbo;
quumque iter ambiguum est, et vitae nescius error
diducit trepidas ramosa in compita mentes:
me tibi supposui. Teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu. Tunc fallere sollers
adposita intortos extendit regula mores,
et premitur ratione animus vincique laborat,
artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus et requiem pariter disponimus ambo,
atque verecunda laxamus seria mensa.
Non equidem hoc dubites, amborum foedere certo
consentire dies, et ab uno sidere duci.
Nostra vel aequali suspendit tempora Libra
Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
dividit in Geminos concordia fata duorum,
Saturnumque gravem nostro Iove frangimus una.
Nescio quod certe est, quod me tibi temperat astrum. —
Mille hominum species, et rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
rugosum piper et pallentis grana cumini:
hic satur irriguo mavult turgescere somno:
hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
in Venerem est putris: sed quum lapidosa chiragra

fregerit articulos, veteris ramalia fagi:
tum crassos transisse dies, lucemque palustrem,
et sibi iam seri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis iuvat impallescere chartis.
Cultor enim iuvenum purgatas inseris aures
fruge Cleanthea. Petite hinc iuvenesque senesque
finem animo certum, miserisque viatica canis. —
Cras hoc fiet idem. — Cras fiet? — *Quid? quasi magnum,*
nempe diem, donas. — Sed quum lux altera venit,
iam cras hesternum consumsimus: ecce aliud cras
egerit hos annos, et semper paullum erit ultra.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
vertentem sese, frustra sectabere canthum,
quum rota posterior curras et in axe secundo. —
Libertate opus est, non hac, quam ut quisque Velina
Publius emeruit, scabrosum tesserula far
possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem
vertigo facit! Hic Dama est non tressis agaso,
vappa et lippus, et in tenui farragine mendax:
verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. — Papae! — Marco spondente recusas
credere tu nummos? — Marco sub iudice palles? —
Marcus dixit. — Ita est. — *Adsigna, Marce, tabellas.* —
Haec mera libertas: hanc nobis pilea donant.
An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
cui licet ut voluit? Licet ut volo vivere: non sum
liberior Bruto? — »Mendose colligis«, inquit
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
»Haec (reliqua accipio): licet ut volo vivere, tolle.« —

Vindicta postquam meus a praetore recessi,
cur mihi non liceat, iussit quodcumque voluntas,
excepto, si quid Masurî rubrica vetavit?
Disce, (sed ira cadat naso rugosaque sanna,)
dum veteres avias tibi de pulmone revello.
Non praetoris erat, stultis dare tenuia rerum
officia, atque usum rapidae permittere vitae.
Sambucam citius caloni aptaveris alto.
Stat contra ratio, et secretam gannit in aurem;
ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,
ut teneat vetitos inscitia debilis actus.
Diluis helleborum, certo compescere puncto
nescius examen? Vetat hoc natura medendi.
Navim si poscat sibi peronatus arator
luciferi rudis, exclamet Melicerta, perisse
frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
ars dedit? et veri speciem dignoscere calles,
ne qua subaerato mendosum tinniat auro?
quaeque sequenda forent et quae vitanda vicissim,
illa prius creta, mox haec carbone notasti?
es modicus voti? presso lare? dulcis amicis?
iam nunc adstringas, iam nunc granaria laxes?
inque luto fixum possis transcendere nummum,
nec gluto sorbere salivam Mercurialem?
Haec mea sunt, teneo, quum vere dixeris, esto
liberque ac sapiens, praetoribus ac Iove dextro.
Sin tu, quum fueris nostrae paullo ante farinae,
pelliculam veterem retines, et fronte politus
astutam vapido servas sub pectore vulpem:
quae dederam supra, repeto, funemque reduco.
Nil tibi concessit ratio; digitum exsere: peccas.
Ecquid tam parvum est? sed nullo thure litabis,

haereat in stultis brevis ut semuncia recti.
Haec miscere nefas, ne, quum sis caetera fossor,
tris tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.
Liber ego. — Unde datum hoc sumis, tot subdite rebus?
An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
»I puer, et strigiles Crispini ad balnea defer!«
si increpuit: »cessas nugator?« servitium acre
te nihil impellit, nec quidquam extrinsecus intrat,
quod nervos agitet? Sed si intus et in iecore aegro
nascuntur domini: qui tu impunitior exis,
atque hic, quem ad strigiles scutica et metus egit herilis? —
Mane piger stertis. »Surge«, inquit avaritia: »eia
surge!« Negas. Instat, »surge!« inquit. — *Non queo.* — »Surge!« —
Et quid agam? — »Rogitas? en saperdam advehe Ponto,
castoreum, stuppas, ebenum, thus, lubrica Coa.
Tolle recens primus piper e sitiente camelo.
Verte aliquid, iura.« — *Sed Iupiter audiet.* — »Eheu,
baro, regustatum digito terebrare salinum
contentus perages, si vivere cum Iove tendis.« —
Iam pueris pellem succinctus et oenophorum aptas:
Ocius ad navem! — Nihil obstat, quin trabe vasta
Aegaeum rapias, nisi sollers luxuria ante
seductum moneat: »Quo deinde insane ruis? quo?
Quid tibi vis? Calido sub pectore mascula bilis
intumuit, quam non exstinxerit urna cicutae.
Tun' mare transsilias? tibi, torta cannabe fulto,
coena sit in transtro? Veientanumque rubellum
exhalet, vapida laesum pice, fissilis obba?
Quid petis? ut numi, quos heic quincunce modesto

nutrieras, pergant avidos sudare deunces?
Indulge genio: carpamus dulcia: nostrum est,
quod vivis: cinis et manes et fabula fies;
vive memor leti: fugit hora: hoc, quod loquor, inde est.« —
En quid agis? Duplici in diversum scinderis hamo.
Hunccine, an hunc sequeris? Subeas alternus oportet
ancipiti obsequio dominos, alternus oberres.
Nec tu, quum obstiteris semel, instantique negaris
parere imperio: *rupi iam vincula!* dicas.
Nam et luctata canis nodum abripit: attamen illi,
quum fugit, a collo trahitur pars longa catenae. —
Dave, cito, hoc credas iubeo, finire dolores
praeteritos meditor. Crudum Chaerestratus unguem
abrodens ait haec. *An siccis dedecus obstem*
cognatis? an rem patriam rumore sinistro
limen ad obscoenum frangam, dum Chrysidis udas
ebrius ante fores exstincta cum face canto?
»Euge, puer, sapias: dis depellentibus agnam
percute.« — *Sed censen plorabit, Dave, relicta?* —
»Nugaris: solea puer obiurgabere rubra,
ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.
Nunc ferus et violens: at, si vocet, haud mora, dicas:
Quidnam igitur faciam? Ne nunc, quum accersar, et ultro
supplicet, accedam? — Si totus et integer illinc
exieris, nunc nunc, hic, hic, quem quaerimus, hic est;
non in festuca, lictor quam iactat ineptus.
Ius habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
cretata ambitio?»Vigila, et cicer ingere large
rixanti populo, nostra ut Floralia possint
aprici meminisse senes. Quid pulchrius?« — At quum

Herodis venere dies, unctaque fenestra
dispositae pinguem nebulam vomuere lucernae,
portantes violas, rubrumque amplexa catinum
cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino:
labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles. —
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:
tunc grandes Galli et cum sistro lusca sacerdos
incussere deos inflantes corpora, si non
praedictum ter mane caput gustaveris allî.
Dixeris haec inter varicosos centuriones;
continuo crassum ridet Vulpenius ingens,
et centum Graecos curto centusse licetur.

SATIRA SEXTA.

AD CAESIUM BASSUM.

ARG. De continentia, et de praepostero divitiarum studio, deque stultitia eorum, qui sua heredibus relinquunt, ipsi frui non audent.

Admovit iam bruma foco te, Basse, Sabino?
iamne lyra et tetrico vivunt tibi pectine chordae?
mire opifex, numeris veterum primordia vocum
atque marem strepitum fidis intendisse Latinae;
mox iuvenes agitare iocos, et pollice honesto
egregios lusisse senes. Mihi nunc Ligus ora
intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
dant scopuli, et multa litus se valle receptat.
»Lunai portum est operae cognoscere, cives.«
Cor iubet hoc Ennî, postquam destertuit esse
Maeonides, Quintus pavone ex Pythagoreo.
Hic ego securus vulgi, et quid praeparet Auster
infelix pecori: securus et, angulus ille
vicini nostro quia pinguior. Etsi adeo omnes

ditescant orti peioribus, usque recusem
curvus ob id minui senio, aut coenare sine uncto,
et signum in vapida naso tetigisse lagena. —
Discrepet his alius. Geminos, horoscope, varo
producis genio. — Solis natalibus est qui
tingat olus siccum muria vafer in calice emta,
ipse sacrum irrorans patinae piper. Hic bona dente
grandia magnanimus peragit puer. — Utar ego, utar;
nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
nec tenuem solers turdarum nosse salivam.
Messe tenus propria vive, et granaria (fas est)
emole. Quid metuas? — Occa; en seges altera in herba est. —
At vocat officium: trabe rupta Bruttia saxa
prendit amicus inops, remque omnem surdaque vota
condidit Ionio: iacet ipse in litore, et una
ingentes de puppe dei, iamque obvia mergis
costa ratis lacerae. — Nunc et de cespite vivo
frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
caerulea in tabula. — Sed coenam funeris heres
negliget iratus, quod rem curtaveris: urnae
ossa inodora dabit, seu spirent cinnama surdum,
seu ceraso peccent casiae, nescire paratus.
» *Tune bona incolumis minuas?* « — Sed Bestius urget
doctores Graios: *Ita fit, postquam sapere urbi*
cum pipere et palmis venit nostrum hoc maris expers:
foenisecae crasso vitiarunt unguine pultes. —
Haec cinere ulterior metuas? — At tu, meus heres
quisquis eris, paullum a turba seductior audi:
»O bone, num ignoras? Missa est a Caesare laurus
insignem ob cladem Germanae pubis, et aris

frigidus excutitur cinis: ac iam postibus arma,
iam chlamydas regum, iam lutea gausapa captis,
essedaque, ingentesque locat Caesonia Rhenos.
Dis igitur genioque ducis centum paria, ob res
egregie gestas, induco. — Quis vetat? aude!
Vae, nisi connives! — Oleum artocreasque popello
largior: an prohibes? — Dic clare! — *Non adeo*, inquis. —
Exossatus ager iuxta est. Age, si mihi nulla
iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
nulla manet patrui, sterilis matertera vixit,
deque avia nihilum superest: accedo Bovillas
clivumque ad Virbî: praesto est mihi Manius heres.« —
Progenies terrae? — »Quaere ex me, quis mihi quartus
sit pater: haud prompte, dicam tamen. Adde etiam unum,
unum etiam: terrae est iam filius. Et mihi ritu
Manius hic generis prope maior avunculus exit. —
Qui prior es, cur me in decursu lampada poscis?
Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, ut ille
pingitur. An renuis? Vin tu gaudere relictis?« —
Deest aliquid summae. — »Minui mihi: sed tibi totum est,
quidquid id est. Ubi sit, fuge quaerere, quod mihi quondam
legarat Staius, neu dicta repone paterna:
foenoris accedat merces: hinc exime sumptus.« —
Quid reliquum est? — »Reliquum? Nunc nunc impensius unge,
unge puer caules. Mihi festa luce coquatur
urtica, et fissa fumosum sinciput aure,

ut tuus iste nepos olim, satur anseris extis,
quum morosa vago singultiet inguine vena,
patriciae immeiat vulvae? mihi trama figurae
sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter?« —
Vende animam lucro; mercare, atque excute sollers
omne latus mundi, ne sit praestantior alter
Cappadocas rigida pingues pavisse catasta.
Rem duplica. — *Feci: iam triplex, iam mihi quarto,*
iam decies redit in rugam. Depinge, ubi sistam. —
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi! —

D. IUNII IUVENALIS

SATIRAE XVI.

D. IUNII IUVENALIS

VITA EX SUETONIO.

Iunius Iuvenalis, libertini locupletis, incertum filius, an alumnus, ad mediam fere aetatem declamavit, animi magis causa, quam quod scholae se aut foro praepararet. Deinde paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum poetamque eius semestribus militiolis tumentem, hoc genus scripturae industriose excoluit. Et tamen bene diu ne modico quidem auditorio quidquam committere est ausus. Mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque, quae prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Quod non dant proceres, dabit histrio. Tu Camerinos
et Barcas, tu nobilium magna atria curas.
Praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.

Erat tum in deliciis aulae histrio: multique fautorum eius quotidie provehebantur. Venit ergo Iuvenalis in suspicionem, quasi tempora figurate notasset, ac statim per honorem militiae, quamquam octogenarius, Urbe submotus missusque ad praefecturam cohortis, in extrema Aegypti parte tendentis. Id supplicii genus placuit, ut levi atque ioculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore et taedio periit.

D. IUNII IUVENALIS

AQUINATIS

SATIRA I.

ARG. Exponit poeta de se, deque suo satiras scribendi consilio, et ostendit, largam huius rei a coaevis sibi praeberi materiem; in fine addit, se non de vivis, sed de mortuis esse scripturum.

Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam,
vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
hic elegos? impune diem consumserit ingens
Telephus, aut summi plena iam margine libri
scriptus et in tergo necdum finitus Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis et Aeoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtivae devehat aurum
pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani convulsaque marmora clamant
semper et assiduo ruptae lectore columnae.
Exspectes eadem a summo minimoque poeta!
Et nos ergo manum ferulae subduximus, et nos
consilium dedimus Sullae, privatus ut altum
dormiret. Stulta est clementia, quum tot ubique
vatibus occurras, periturae parcere chartae.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus,
si vacat et placidi rationem admittitis, edam.
Quum tener uxorem ducat spado, Maevia Tuscum
figat aprum et nuda teneat venabula mamma;
patricios omnes opibus quum provocet unus,
quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat:
quum pars Niliacae plebis, quum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
ventilet aestivum digitis sudantibus aurum,
nec sufferre queat maioris pondera gemmae:
difficile est, satiram non scribere. Nam quis iniquae
tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se,
causidici nova quum veniat lectica Mathonis
plena ipso? post hunc magni delator amici
et cito rapturus de nobilitate comesa
quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat
Carus et a trepido Thymele submissa Latino?
quum te submoveant, qui testamenta merentur
noctibus, in coelum quos evehit optima summi
nunc via processus, vetulae vesica beatae?
Unciolam Proculeius habet, sed Gillo deuncem.
Partes quisque suas ad mensuram inguinis heres
accipiat sane, mercedem sanguinis, et sic
palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira,
quum populum gregibus comitum premit hic spoliator
pupilli prostantis? et hic damnatus inani
iudicio (quid enim salvis infamia nummis?)
exsul ab octava Marius bibit et fruitur dîs

iratis; at tu victrix provincia ploras?
Haec ego non credam Venusina digna lucerna?
haec ego non agitem? Sed quid magis Heracleas,
aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
et mare percussum puero, fabrumque volantem?
Quum leno accipiat moechi bona, si capiendi
ius nullum uxori, doctus spectare lacunar,
doctus et ad calicem vigilanti stertere naso;
quum fas esse putet curam sperare cohortis,
qui bona donavit praesepibus et caret omni
maiorum censu, dum pervolat axe citato
Flaminiam; (puer Automedon nam lora tenebat,
ipse lacernatae quum se iactaret amicae)
nonne libet medio ceras implere capaces
quadrivio? quum iam sexta cervice feratur
hinc atque inde patens ac nuda paene cathedra
et multum referens de Maecenate supino
signator, falso qui se lautum atque beatum
exiguis tabulis et gemma fecerat uda?
Occurrit matrona potens, quae, molle Calenum
porrectura, viro miscet sitiente rubetam,
instituitque rudes melior Locusta propinquas
per famam et populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum.
si vis esse aliquis: probitas laudatur et alget:
criminibus debent hortos, praetoria, mensas,
argentum vetus et stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avarae,
quem sponsae turpes et praetextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
qualemcunque potest, quales ego vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion, nimbis tollentibus aequor,
navigio montem ascendit sortesque poposcit,

paulatimque anima caluerunt mollia saxa
et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
maior avaritiae patuit sinus? alea quando
hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur
ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
Proelia quanta illic dispensatore videbis
armigero! Simplexne furor, sestertia centum
perdere, et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
secreto coenavit avus? Nunc sportula primo
limine parva sedet, turbae rapienda togatae.
Ille tamen faciem prius inspicit et trepidat, ne
suppositus venias ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies. Iubet a praecone vocari
ipsos Troiugenas: nam vexant limen et ipsi
nobiscum. *Da praetori, da deinde tribuno!*
Sed libertinus prior est. *Prior,* inquit, *ego adsum.*
Cur timeam dubitemve locum defendere, quamvis
natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestrae
arguerint, licet ipse negem? Sed quinque tabernae
quadringenta parant. Quid confert purpura maior
optandum, si Laurenti custodit in agro
conductas Corvinus oves? Ego possideo plus
Pallante et Licinis. Exspectent ergo tribuni;
vincant divitiae; sacro nec cedat honori,
nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis;
quandoquidem inter nos sanctissima Divitiarum
maiestas: etsi funesta Pecunia templo
nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
ut colitur Pax atque Fides, Victoria, Virtus,

quaeque salutato crepitat Concordia nido.
Sed quum summus honor finito computet anno,
sportula quid referat, quantum rationibus addat:
quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,
et panis fumusque domi? Densissima centum
quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
languida vel praegnans et circumducitur uxor.
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
ostendens vacuam et clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit. *Citius dimitte. Moraris?* —
»Profer, Galla, caput.« — *Noli vexare, quiescit.*
Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
sportula, deinde forum iurisque peritus Apollo,
atque triumphales, inter quas ausus habere
nescio quis titulos Aegyptius atque Arabarches,
cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes
votaque deponunt, quamquam longissima coenae
spes homini. Caules miseris atque ignis emendus.
Optima silvarum interea pelagique vorabit
rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulcris et latis orbibus et tam
antiquis una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit! Sed quis ferat istas
luxuriae sordes? Quanta est gula, quae sibi totos
ponit apros, animal propter convivia natum!
Poena tamen praesens, quum tu deponis amictum
turgidus, et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subitae mortes atque intestata senectus.
It nova nec tristis per cunctas fabula coenas:
ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat

posteritas: eadem cupient facientque minores.
Omne in praecipiti vitium stetit. Utere velis,
totos pande sinus. Dicas hic forsitan: *Unde*
ingenium par materiae est? Unde illa priorum
scribendi, quodcumque animo flagrante liberet
simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert, dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa,
qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
et latum media sulcum diducis arena.
»Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
pensilibus plumis atque illinc despiciat nos?«
Quum veniet contra, digito compesce labellum.
accusator erit, qui verbum dixerit: Hic est!
Securus licet Aeneam Rutulumque ferocem
committas: nulli gravis est percussus Achilles,
aut multum quaesitus Hylas urnamque sequutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
criminibus; tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae et lacrumae. Tecum prius ergo voluta
haec animo ante tubas. Galeatum sero duelli
poenitet. — »Experiar, quid concedatur in illos,
quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.«

SATIRA II.

ARG. De hypocrisia agit, deque suae aetatis hominum lubidinibus scelestissimis, et mollitie summa.

Ultra Sauromatas fugere hinc libet et glacialem
oceanum, quoties aliquid de moribus audent,

qui Curios simulant et Bacchanalia vivunt:
indocti primum; quamquam plena omnia gypso
Chrysippi invenias. Nam perfectissimus horum est,
si quis Aristotelem similem vel Pittacon emit,
et iubet archetypos pluteum servare Cleanthas.
Fronti nulla fides. Quis enim non vicus abundat
tristibus obscoenis? Castigas turpia, quum sis
inter Socraticos notissima fossa cinaedos?
Hispida membra quidem et durae per brachia setae
promittunt atrocem animum; sed podice levi
caeduntur tumidae, medico ridente, mariscae.
Rarus sermo illis et magna lubido tacendi,
atque supercilio brevior coma. Verius ergo
et magis ingenue Peribomius. Hunc ego fatis
imputo, qui vultu morbum incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis invadunt, et, de virtute loquuti,
clunem agitant. *Ego te ceventem, Sexte, verebor?*
infamis Varillus ait: *quo deterior te?*
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?
quis coelum terris non misceat et mare coelo,
si fur displiceat Verri, homicida Miloni,
Clodius accuset moechos, Catilina Cethegum?
in tabulam Sullae si dicant discipuli tres?
qualis erat nuper tragico pollutus adulter
concubitu, qui tunc leges revocabat amaras
omnibus, atque ipsis Veneri Martique timendas,
quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
solveret, et patruo similes effunderet offas.
Nonne igitur iure ac merito vitia ultima fictos
contemnunt Scauros, et castigata remordent?

Non tulit ex illis torvum Lauronia quemdam
clamantem toties: *Ubi nunc lex Iulia? dormis?*
Ad quem subridens: *Felicia tempora, quae te*
moribus opponunt! Habeat iam Roma pudorem!
Tertius e coelo cecidit Cato. Sed tamen unde
haec emis, hirsuto spirant opobalsama collo
quae tibi? Ne pudeat dominum monstrare tabernae.
Quod si vexantur leges ac iura, citari
ante omnes debet Scatinia. Respice primum
et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos
defendit numerus iunctaeque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Taedia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam:
Hispo subit iuvenes, et morbo pallet utroque.
Numquid nos agimus causas? civilia iura
novimus? aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucae; comedunt coliphia paucae:
vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
vellera; vos tenui praegnantem stamine fusum
Penelope melius, levius torquetis Arachne,
horrida quale facit residens in codice pellex.
Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
liberto, dederit vivus cur multa puellae.
Dives erit, magno quae dormit tertia lecto.
Tu nube atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis post haec tristis sententia fertur:
dat veniam corvis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifesta canentem
Stoicidae. Quid enim falsi Lauronia? Sed quid
non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
in Proculas et Pollineas? Est moecha Labulla:

damnetur: si vis, etiam Carfinia: talem
non sumet damnata togam. *Sed Iulius ardet:*
aestuo. Nudus agas! Minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges ac iura ferentem
vulneribus crudis populus modo victor et illud
montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid non proclames, in corpore iudicis ista
si videas? Quaero, an deceant multicia testem?
Acer et indomitus libertatisque magister,
Cretice, perluces. Dedit hanc contagio labem
et dabit in plures; sicut grex totus in agris
unius scabie cadit et porrigine porci,
uvaque conspecta livorem ducit ab uva.
Foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpissimus. Accipient te
paulatim, qui longa domi redimicula sumunt
frontibus, et toto posuere monilia collo,
atque Bonam tenerae placant abdomine porcae
et magno cratere deam. Sed, more sinistro
exagitata procul, non intrat femina limen:
solis ara deae maribus patet. Ite profanae!
clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia taeda
Cecropiam soliti Baptae lassare Cotytto.
Ille supercilium, madida fuligine tinctum,
obliqua producit acu, pingitque trementes
attollens oculos; vitreo bibit ille Priapo,
reticulumque comis auratum ingentibus implet,
caerulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
et per Iunonem domini iurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium, quo se ille videbat
armatum, quum iam tolli vexilla iuberet.

Res memoranda novis annalibus atque recenti
historia speculum civilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est, occidere Galbam,
et curare cutem; summi constantia civis,
Bebriaci in campo spolium affectare Palatî,
et pressum in faciem digitis extendere panem;
quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
moesta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hic nullus verbis pudor, aut reverentia mensae.
Hic turpis Cybeles et fracta voce loquendi
libertas, et crine senex phanaticus albo
sacrorum antistes, rarum ac memorabile magni
gutturis exemplum conducendusque magister.
Quid tamen exspectant, Phrygio quos tempus erat iam
more supervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia dotem
cornicini, sive hic recto cantaverat aere.
Signatae tabulae; dictum Feliciter! Ingens
coena sedet: gremio iacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraque monstra putares,
si mulier vitulum vel si bos ederet agnum?
Segmenta et longos habitus et flammea sumit,
arcano qui sacra ferens nutantia loro
sudavit clypeis ancilibus. O pater Urbis,
unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere atque opibus vir:
nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
nec quereris patri? Vade ergo et cede severi
iugeribus Campi, quem negligis! *Officium cras*
primo sole mihi peragendum in valle Quirini.

Quae causa officii? *Quid quaeris? nubit amicus,*
nec multos adhibet. Liceat modo vivere: fient,
fient ista palam, cupient et in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
quod nequeunt parere et partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpore iuris
natura indulget. Steriles morientur, et illis
turgida non prodest condita pyxide Lyde,
nec prodest agili palmas praebere Luperco.
Vicit et hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
et Capitolinis generosior et Marcellis
et Catulis, Paullisque minoribus et Fabiis et
omnibus ad podium spectantibus. His licet ipsum
admoveas, cuius tunc munere retia misit.
Esse aliquid Manes et subterranea regna,
et contum, et Stygio ranas in gurgite nigras,
atque una transire vadum tot millia cymba,
nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lavantur.
Sed tu vera puta: Curius quid sentit, et ambo
Scipiadae, quid Fabricius manesque Camilli,
quid Cremerae legio, et Cannis consumta iuventus.
tot bellorum animae, quoties hinc talis ad illos
umbra venit? Cuperent lustrari, si qua darentur
sulphura cum taedis, et si foret humida laurus.
Illuc heu! miseri traducimur. Arma quidem ultra
litora Iuvernae promovimus, et modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos:
sed quae nunc populi fiunt victoris in urbe,
non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice, quid faciant commercia! Venerat obses.

Hic fiunt homines. Nam si mora longior Urbem
indulsit pueris, non umquam deerit amator:
mittentur braccae, cultelli, frena, flagellum.
Sic praetextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

ARG. Abeuntem urbe Umbricium Cumasque migraturum prosequitur poeta; ille autem exponit, quare Roma discedere cupiat, nempe, quia in urbe probitas contemtu sit, vilitas atque malitia floreat, adulatores, adulteri, Graeculi in gratia sint, divitiae solae magni habeantur, pauperes iaceant, pericula circumquaque immineant, grassatores omnia intuta reddant.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
destinet, atque unum civem donare Sibyllae.
Ianua Baiarum est et gratum litus amoeni
secessus. Ego vel Prochytam praepono Suburae.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut non
deterius credas horrere incendia, lapsus
tectorum assiduos, ac mille pericula saevae
urbis, et Augusto recitantes mense poetas?
Sed dum tota domus rheda componitur una,
substitit ad veteres arcus madidamque Capenam.
Hic, ubi nocturnae Numa constituebat amicae,
nunc sacri fontis nemus et delubra locantur
Iudaeis, quorum cophinus foenumque supellex,
(omnis enim populo mercedem pendere iussa est
arbor, et eiectis mendicat silva Camenis)
in vallem Egeriae descendimus et speluncas
dissimiles veris. Quanto praestantius esset
numen aquae, viridi si margine clauderet undas

herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Umbricius, »Quando artibus, inquit, honestis
nullus in Urbe locus, nulla emolumenta laborum,
res hodie minor est, here quam fuit, atque eadem cras
deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
ire, fatigatas ubi Daedalus exuit alas,
dum nova canities, dum prima et recta senectus,
dum superest Lachesi, quod torqueat, et pedibus me
porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Arturius istic
et Catulus: maneant, qui nigrum in candida vertunt,
quîs facile est aedem conducere, flumina, portus,
siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
et praebere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines et municipalis arenae
perpetui comites, notaeque per oppida buccae,
munera nunc edunt et verso pollice vulgi
quem libet occidunt populariter: inde reversi
conducunt foricas; et cur non omnia? quum sint,
quales ex humili magna ad fastigia rerum
extollit, quoties voluit Fortuna iocari.
Quid Romae faciam? Mentiri nescio: librum,
si malus est, nequeo laudare et poscere: motus
astrorum ignoro: funus promittere patris
nec volo, nec possum: ranarum viscera numquam
inspexi. Ferre ad nuptam, quae mittit adulter,
quae mandat, norint alii; me nemo ministro
fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tamquam
mancus et extinctae corpus non utile dextrae.
Quis nunc diligitur, nisi conscius et cui fervens
aestuat occultis animus semperque tacendis?

Nil tibi se debere putat, nil conferet umquam,
participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
omnis arena Tagi quodque in mare volvitur aurum,
ut somno careas, ponendaque praemia sumas
tristis, et a magno semper timearis amico.

Quae nunc divitibus gens acceptissima nostris
et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites,
Graecam urbem. Quamvis quota portio faecis Achaei?
iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
et linguam et mores, et cum tibicine chordas
obliquas, nec non gentilia tympana, secum
vexit, et ad Circum iussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, ast hic Amydone relicta,
hic Andro, ille Samo, hic Trallibus aut Alabandis,
Esquilias dictumque petunt a vimine collem,
viscera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
promtus, et Isaeo torrentior. Ede, quid illum
esse putes: quem vis hominem, secum adtulit ad nos:
grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
augur, schoenobates, medicus, magus: omnia novit
Graeculus esuriens: in coelum iusseris, ibit.
Ad summam, non Maurus erat neque Sarmata nec Thrax,
qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
signabit? fultusque toro meliore recumbet

advectus Romam, quo pruna et cottana vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia coelum
hausit Aventinum, bacca nutrita Sabina?
Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
sermonem indocti, faciem deformis amici,
et longum invalidi collum cervicibus aequat
Herculis, Antaeum procul a tellure tenentis,
miratur vocem angustam, qua deterius nec
ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Haec eadem licet et nobis laudare: sed illis
creditur. An melior, quum Thaida sustinet, an, quum
uxorem comoedus agit, vel Dorida nullo
cultam palliolo? Mulier nempe ipsa videtur,
non persona, loqui: vacua et plana omnia dicas
infra ventriculum, et tenui distantia rima.
Nec tantum Antiochus, nec erit mirabilis illic
aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Haemo:
natio comoeda est. Rides? maiore cachinno
concutitur: flet, si lacrumas conspexit amici,
nec dolet: igniculum brumae si tempore poscas,
accipit endromiden: si dixeris »aestuo«, sudat.
Non sumus ergo pares; melior, qui semper et omni
nocte dieque potest alienum sumere vultum,
a facie iactare manus, laudare paratus,
si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Praeterea sanctum nihil est et ab inguine tutum;
non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aviam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.
Et quando coepit Graecorum mentio, transi
gymnasia, atque audi facinus maioris abollae.

Stoicus occidit Baream, delator amicum,
discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi.
Non est Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimarchus,
qui gentis vitio numquam partitur amicum,
solus habet. Nam quum facilem stillavit in aurem
exiguum de naturae patriaeque veneno,
limine submoveor: perierunt tempora longi
servitii. Nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
currere, quum Praetor lictorem impellat et ire
praecipitem iubeat, dudum vigilantibus orbis,
ne prior Albinam et Modiam collega salutet?
Divitis hic servi claudit latus ingenuorum
filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
accipiunt, donat Calvinae vel Catienae,
ut semel atque iterum super illam palpitet: at tu,
quum tibi vestiti facies scorti placet, haeres
et dubitas alta Chionen deducere sella.
Da testem Romae tam sanctum, quam fuit hospes
numinis Idaei: procedat vel Numa, vel qui
servavit trepidam flagranti ex aede Minervam:
protenus ad censum, de moribus ultima fiet
quaestio. Quot pascit servos? quot possidet agri
iugera? quam multa magnaque paropside coenat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
tantum habet et fidei. Iures licet et Samothracum
et nostrorum aras: contemnere fulmina pauper
creditur atque deos, dis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam praebet causasque iocorum
omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,

si toga sordidula est, et rupta calceus alter
pelle patet; vel si consuto vulnere crassum
atque recens linum ostendit non una cicatrix.
Nil habet infelix paupertas durius in se,
quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
cuius res legi non sufficit, et sedeant hic
lenonum pueri, quocumque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi praeconis filius inter
pinnirapi cultos iuvenes iuvenesque lanistae.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor atque puellae
sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
quando in consilio est Aedilibus? Agmine facto
debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
res angusta domi; sed Romae durior illis
conatus: magno hospitium miserabile, magno
servorum ventres, et frugi coenula magno.
Fictilibus coenare pudet; quod turpe negabit
translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam,
contentusque illic veneto duroque culullo.
Pars magna Italiae est, si verum admittimus, in qua
nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
festorum herboso colitur si quando theatro
maiestas, tandemque redit ad pulpita notum
exodium, quum personae pallentis hiatum
in gremio matris formidat rusticus infans;
aequales habitus illic similesque videbis
orchestram et populum: clari velamen honoris,
sufficiunt tunicae summis Aedilibus albae.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus,

quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est. Hic vivimus ambitiosa
paupertate omnes. Quid te moror? Omnia Romae
cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
ut te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati:
plena domus libis venalibus. Accipe, et illud
fermentum tibi habe: praestare tributa clientes
cogimur, et cultis augere peculia servis.
Quis timet aut timuit gelida Praeneste ruinam,
aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
villicus et, veteris rimae quum texit hiatum,
securos pendente iubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
nocte metus. Iam poscit aquam, iam frivola transfert
Ucalegon; tabulata tibi iam tertia fumant:
tu nescis. Nam si gradibus trepidatur ab imis,
ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
a pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli sex,
ornamentum abaci, nec non et parvulus infra
cantharus et recubans sub eodem marmore Chiron;
iamque vetus Graecos servabat cista libellos,
et divina opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? et tamen illud
perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
aerumnae cumulus, quod nudum et frusta rogantem
nemo cibo, nemo hospitio tectoque iuvabit.
Si magna Arturi cecidit domus: horrida mater,

pullati proceres, differt vadimonia Praetor.
Tunc gemimus casus Urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et iam occurrit, qui marmora donet,
conferat impensas. Hic nuda et candida signa,
hic aliquid praeclarum Euphranoris et Polycleti,
haec Asianorum vetera ornamenta Deorum,
hic libros dabit et forulos mediamque Minervam,
hic modium argenti. Meliora ac plura reponit
Persicus, orborum lautissimus, et merito iam
suspectus, tamquam ipse suas incenderit aedes.
Si potes avelli Circensibus, optima Sorae,
aut Fabrateriae domus, aut Frusinone paratur,
quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusque brevis, nec reste movendus,
in tenues plantas facili diffunditur haustu.
Vive bidentis amans, et culti villicus horti;
unde epulum possis centum dare Pythagoreis.
Est aliquid, quocumque loco, quocumque recessu
unius sese dominum fecisse lacernae.

Plurimus hic aeger moritur vigilando: sed illum
languorem peperit cibus imperfectus et haerens
ardenti stomacho. Nam quae meritoria somnum
admittunt? Magnis opibus dormitur in Urbe:
inde caput morbi. Rhedarum transitus arcto
vicorum in flexu et stantis convicia mandrae
eripient somnos urso vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
dives, et ingenti curret super ora Liburno,
atque obiter leget aut scribet, vel dormiet intus;
namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
unda prior: magno populus premit agmine lumbos,
qui sequitur. Ferit hic cubito, ferit assere duro

alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto; planta mox undique magna
calcor, et in digito clavus mihi militis haeret.
Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivae: sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
impositas capiti, quas recto vertice portat
servulus infelix, et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicae sartae: modo longa coruscat,
sarraco veniente, abies, atque altera pinum
plaustra vehunt, nutant altae populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat,
axis, et eversum fugit super agmina montem,
quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
invenit? Obtritum vulgi perit omne cadaver
more animae. Domus interea secura patellas
iam lavat et bucca foculum excitat, et sonat unctis
striglibus et pleno componit lintea gutto.
Haec inter pueros varie properantur: at ille
iam sedet in ripa tetrumque novicius horret
porthmea, nec sperat coenosi gurgitis alnum
infelix, nec habet, quem porrigat, ore trientem.
Respice nunc alia ac diversa pericula noctis:
quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
testa ferit; quoties rimosa et curta fenestris
vasa cadant; quanto percussum pondere signent
et laedant silicem. Possis ignavus haberi
et subiti casus improvidus, ad coenam si
intestatus eas. Adeo tot fata, quot illa
nocte patent vigiles, te praetereunte, fenestrae.
Ergo optes votumque feras miserabile tecum,
ut sint contentae patulas defundere pelves.
Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,

dat poenas; noctem patitur lugentis amicum
Pelidae, cubat in faciem, mox deinde supinus:
[ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam]
somnum rixa facit. Sed quamvis improbus annis
atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina laena
vitari iubet, et comitum longissimus ordo,
multum praeterea flammarum et aënea lampas:
me, quem luna solet deducere vel breve lumen
candelae, cuius dispenso et tempero filum,
contemnit. Miserae cognosce prooemia rixae,
si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra starique iubet: parere necesse est.
Nam quid agas, quum te furiosus cogat et idem
fortior? *Unde venis?* exclamat: *cuius aceto,*
cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
sutor et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? Aut dic, aut accipe calcem!
Ede, ubi consistas: *in qua te quaero proseucha?*
Dicere si tentes aliquid, tacitusve recedas,
tantumdem est; pariter feriunt: vadimonia deinde
irati faciunt. Libertas pauperis haec est:
pulsatus rogat, et pugnis concisus adorat,
ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hoc tantum metuas: nam, qui spoliet te,
non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
fixa catenatae siluit compago tabernae.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem,
armato quoties tutae custode tenentur
et Pomtina palus et Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes, tamquam ad vivaria, currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenae?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
vomer deficiat, ne marrae et sarcula desint.

Felices proavorum atavos, felicia dicas
saecula, quae quondam sub regibus atque tribunis
viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram et plures subnectere causas:
sed iumenta vocant, et sol inclinat: eundum est.
Nam mihi commota iam dudum mulio virga
innuit. Ergo vale, nostri memor, et, quoties te
Roma tuo, refici properantem, reddet Aquino,
me quoque ad Helvinam Cererem vestramque Dianam
convelle a Cumis. Satirarum ego, ni pudet illas,
adiutor, gelidos veniam caligatus in agros.

SATIRA IV.

ARG. Primum invehitur in Crispinum, qui ex servo eques factus fuerat. Deinde in Domitianum, qui patres ad concilium convocaverat super rhombo immensae magnitudinis, ut dicerent sententiam, an integer coquendus esset, an in frusta sectus. In quo et imperatoris et senatorum stultitia egregie ridetur.

Ecce iterum Crispinus adest, mihi saepe vocandus
ad partes, monstrum nulla virtute redemtum
a vitiis, aeger, solaque libidine fortis:
delicias viduae tantum aspernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis iumenta fatiget
porticibus? quanta nemorum vectetur in umbra?
iugera quot vicina foro? quas emerit aedes?
Nemo malus felix; minime corruptor et idem
incestus, cum quo nuper vittata iacebat
sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: et tamen alter
si fecisset idem, caderet sub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio Seioque, decebat

Crispinum. Quid agas, quum dira et foedior omni
crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
aequantem sane paribus sestertia libris,
ut perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
praecipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior, magnae si misit amicae,
quae vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
quae miser et frugi non fecit Apicius. Hoc tu,
succinctus patria quondam, Crispine, papyro?
hoc pretium squamae? Potuit fortasse minoris
piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
vendit agros; sed maiores Appulia vendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
endoperatorem, quum tot sestertia, partem
exiguam et modicae sumtam de margine coenae,
purpureus magni ructarit scurra Palati,
iam princeps Equitum, magna qui voce solebat
vendere municipes Pharia de merce siluros?
Incipe, Calliope; licet hic considere; non est
cantandum, res vera agitur. Narrate, puellae
Pierides: prosit mihi, vos dixisse puellas!
Quum iam seminanimum laceraret Flavius orbem
ultimus, et calvo serviret Roma Neroni;
incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
implevitque sinus: neque enim minor haeserat illis,
quos operit glacies Maeotica, ruptaque tandem
solibus, effundit torpentis ad ostia Ponti,
desidia tardos, et longo frigore pingues.
Destinat hoc monstrum cymbae linique magister
pontifici summo. Quis enim proponere talem

aut emere auderet, quum plena ea litora multo
delatore forent? dispersi protenus algae
inquisitores agerent cum remige nudo,
non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
depastumque diu vivaria Caesaris, inde
elapsum veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
quidquid conspicuum pulcrumque est aequore toto,
res fisci est, ubicumque natat. Donabitur ergo,
ne pereat. Iam letifero cedente pruinis
auctumno, iam quartanam sperantibus aegris,
stridebat deformis hyems, praedamque recentem
servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
Utque lacus suberant, ubi, quamquam diruta, servat
ignem Troianum et Vestam colit Alba minorem,
obstitit intranti miratrix turba parumper.
Ut cessit, facili patuerunt cardine valvae.
Exclusi exspectant admissa opsonia Patres.
Itur ad Atridem. Tum Picens, *Accipe,* dixit,
privatis maiora focis: genialis agatur
iste dies; propera stomachum laxare saginis,
et tua servatum consume in saecula rhombum.
Ipse capi voluit: quid apertius? Et tamen illi
surgebant cristae. Nihil est, quod credere de se
non possit, quum laudatur Dis aequa potestas.
Sed deerat pisci patinae mensura. Vocantur
ergo in concilium proceres, quos oderat ille;
in quorum facie miserae magnaeque sedebat
pallor amicitiae. Primus, clamante Liburno,
Currite! iam sedit! rapta properabat abolla
Pegasus, adtonitae positus modo villicus Urbi:
(anne aliud tunc Praefecti?) quorum optimus hic atque
interpres legum sanctissimus, omnia quamquam

temporibus diris tractanda putabat inermi
iustitia. Venit et Crispi iucunda senectus,
cuius erant mores, qualis facundia, mite
ingenium. Maria ac terras populosque regenti
quis comes utilior, si clade et peste sub illa
saevitiam damnare et honestum ferre liceret
consilium? Sed quid violentius aure tyranni,
cum quo de pluviis aut aestibus aut nimboso
vere loquuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
torrentem; nec civis erat, qui libera posset
verba animi proferre, et vitam impendere vero.
Sic multas hyemes atque octogesima vidit
solstitia, his armis illa quoque tutus in aula.
Proximus eiusdem properabat Acilius aevi
cum iuvene, indigno, quem mors tam saeva maneret
et Domini gladiis tam festinata. Sed olim
prodigio par est in nobilitate senectus.
Unde fit, ut malim fraterculus esse gigantum.
Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos
figebat Numidas, Albana nudus arena
venator. Quis enim iam non intelligat artes
patricias? quis priscum illud miretur acumen,
Brute, tuum? Facile est barbato imponere regi.
Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offensae veteris reus atque tacendae,
et tamen improbior satiram scribente cinaedo.
Montani quoque venter adest, abdomine tardus,
et matutino sudans Crispinus amomo,
quantum vix redolent duo funera; saevior illo
Pompeius tenui iugulos aperire susurro;
et, qui vulturibus servabat viscera Dacis,
Fuscus, marmorea meditatus proelia villa,

et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
qui numquam visae flagrabat amore puellae,
grande et conspicuum nostro quoque tempore monstrum,
caecus adulator dirusque a ponte satelles,
dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
blandaque devexae iactaret basia rhedae.
Nemo magis rhombum stupuit; nam plurima dixit
in laevam conversus; at illi dextra iacebat
belua. Sic pugnas Cilicis laudabat, et ictus,
et pegma, et pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento, sed, ut fanaticus, oestro
percussus, Bellona, tuo, divinat et, *Ingens*
omen habes, inquit, *magni clarique triumphi:*
regem aliquem capies, aut de temone Britanno
excidet Arviragus: peregrina est belua: cernis
erectas in terga sudes? Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret et annos.
»Quidnam igitur censes? conciditur?« *Absit ab illo*
dedecus hoc, Montanus ait. *Testa alta paretur,*
quae tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinae subitusque Prometheus.
Argillam atque rotam citius properate. Sed ex hoc
tempore iam, Caesar, figuli tua castra sequantur.
Vicit digna viro sententia. Noverat ille
luxuriam imperii veterem, noctesque Neronis
iam medias, aliamque famem, quum pulmo Falerno
arderet. Nulli maior fuit usus edendi
tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum Rutupinove edita fundo
ostrea, callebat primo deprendere morsu;
et semel adspecti litus dicebat echini.
Surgitur, et misso proceres exire iubentur

concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
traxerat adtonitos, et festinare coactos,
tamquam de Cattis aliquid torvisque Sygambris
dicturus, tamquam e diversis partibus orbis
anxia praecipiti venisset epistola penna.
Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset
tempora saevitiae, claras quibus abstulit Urbi
illustresque animas impune et vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
coeperat. Hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

SATIRA V.

ARG. Describitur misera parasitorum et clientium in coenis ditiorum dominorum conditio.

Si te propositi nondum pudet, atque eadem est mens,
ut bona summa putes, aliena vivere quadra;
si potes illa pati, quae nec Sarmentus iniquas
Caesaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset:
quamvis iurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipsum
defecisse puta, quod inani sufficit alvo:
nulla crepido vacat? nusquam pons et tegetis pars
dimidia brevior? Tantine iniuria coenae?
tam ieiuna fames? quum pol sit honestius, illic
et tremere et sordes farris mordere canini.
Primo fige loco, quod tu discumbere iussus
mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiae magnae cibus. Imputat hunc rex,
et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
si libuit menses neglectum accire clientem,
tertia ne vacuo cessaret culcita lecto:

Una simus, ait. Votorum summa! Quid ultra
quaeris? Habet Trebius, propter quod rumpere somnum
debeat et ligulas dimittere, sollicitus, ne
tota salutatrix iam turba peregerit orbem
sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
frigida circumagunt pigri sarraca Bootae.
Qualis coena tamen? Vinum, quod succida nolit
lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Iurgia proludunt; sed mox et pocula torques
saucius, et rubra deterges vulnera mappa,
inter vos quoties libertorumque cohortem
pugna Saguntina fervet commissa lagena.
Ipse capillato diffusum consule potat
calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
cardiaco numquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam titulumque senectus
delevit multa veteris fuligine testae;
quale coronati Thrasea Helvidiusque solebant
Brutorum et Cassî natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas et inaequales beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
vel, si quando datur, custos affixus ibidem,
qui numeret gemmas unguesque observet aduncos.
Da veniam: praeclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
a digitis, quas in vaginae fronte solebat
ponere zelotypo iuvenis praelatus Iarbae.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
siccabis calicem nasorum quatuor, ac iam
quassatum, et rupto poscentem sulphura vitro.
Si stomachus domini fervet vinoque ciboque,

frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar:
vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
Gaetulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
et cui per mediam nolis occurrere noctem,
clivosae veheris dum per monumenta Latinae.
Flos Asiae ante ipsum, pretio maiore paratus,
quam fuit et Tulli census pugnacis, et Anci,
et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
frivola. Quod quum ita sit, tu Gaetulum Ganymedem
respice, quum sities. Nescit tot millibus emtus
pauperibus miscere puer: sed forma, sed aetas
digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
quando vocatus adest calidae gelidaeque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
quodque aliquid poscas et quod se stante recumbas.
Maxima quaeque domus servis est plena superbis.
  Ecce alius quanto porrexit murmure panem
vix fractum, solidae iam mucida frusta farinae,
quae genuinum agitent, non admittentia morsum.
Sed tener et niveus mollique siligine factus
servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva sit artocopi reverentia. Finge tamen te
improbulum, superest illic, qui ponere cogat:
»Vis tu consuetis, audax conviva, canistris
»impleri, panisque tui novisse colorem?«
Scilicet hoc fuerat, propter quod saepe, relicta
coniuge, per montem adversum gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret saeva quum grandine vernus
Iupiter et multo stillaret paenula nimbo!
Adspice, quam longo distendat pectore lancem,
quae fertur domino, squilla, et quibus undique septa
asparagis, qua despiciat convivia cauda,

quum venit excelsis manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
ponitur, exigua feralis coena patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
pallidus affertur misero tibi caulis, olebit
laternam. Illud enim vestris datur alveolis, quod
canna Micipsarum prora subvexit acuta;
propter quod Romae cum Boccliare nemo lavatur;
quod tutos etiam facit a serpentibus atris.
Mullus erit domino, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanae rupes, quando omne peractum est
et iam defecit nostrum mare, dum gula saevit,
retibus adsiduis penitus scrutante macello
proxima, nec patitur Tyrrhenum crescere piscem.
Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc,
quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muraena datur, quae maxima venit
gurgite de Siculo: nam, dum se continet Auster,
dum sedet et siccat madidas in carcere pennas,
contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet, longae cognata colubrae,
aut glacie adspersus maculis Tiberinus, et ipse
vernula riparum, pinguis torrente cloaca,
et solitus mediae cryptam penetrare Suburae.
  Ipsi pauca velim, facilem si praebeat aurem.
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
a Seneca, quae Piso bonus, quae Cotta solebat
largiri; namque et titulis et fascibus olim
maior habebatur donandi gloria: solum
poscimus, ut coenes civiliter. Hoc face, et esto,
esto (ut nunc multi) dives tibi, pauper amicis.
  Anseris ante ipsum magni iecur, anseribus par
altilis, et flavi dignus ferro Meleagri

fumat aper: post hunc roduntur tubera, si ver
tunc erit et facient optata tonitrua coenas
maiores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
o Libye; disiunge boves, dum tubera mittas!
Structorem interea (ne qua indignatio desit)
saltantem spectes et χειρονομοῦντα volanti
cultello, donec peragat dictata magistri
omnia. Nec minimo sane discrimine refert,
quo gestu lepores et quo gallina secetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
et ponere foras, si quid tentaveris umquam
hiscere, tamquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
perditus, ut dicat regi, Bibe? Plurima sunt, quae
non audent homines pertusa dicere laena.
Quadringenta tibi si quis deus aut similis dîs
et melior fatis donaret homuncio, quantus
ex nihilo, quantus fieres Virronis amicus!
Da Trebio! Pone ad Trebium! Vis, frater, ab ipsis
ilibus? O nummi, vobis hunc praestat honorem,
vos estis fratres. Dominus tamen et domini rex
si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum et carum sterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale pariat licet, et pueros tres
in gremium patris fundat simul: ipse loquaci
gaudebit nido; viridem thoraca iubebit
afferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
ad mensam quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
boletus domino; sed qualem Claudius edit

ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi et reliquis Virronibus illa iubebit
poma dari, quorum solo pascaris odore;
qualia perpetuus Phaeacum auctumnus habebat;
credere quae possis subrepta sororibus Afris.
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
qui tegitur parma et galea, metuensque flagelli
discit ab hirsuta iaculum torquere capella.
Forsitan impensae Virronem parcere credas?
Hoc agit, ut doleas: nam quae comoedia, mimus
quis melior plorante gula? Ergo omnia fiunt,
si nescis, ut per lacrumas effundere bilem
cogaris, pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo et regis conviva videris.
Captum te nidore suae putat ille culinae:
nec male coniectat. Quis enim tam nudus, ut illum
bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
vel nodus tantum, et signum de paupere loro?
Spes bene coenandi vos decipit. *Ecce dabit iam
semesum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis.* Inde parato
intactoque omnes et stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur. Omnia ferre
si potes et debes: pulsandum vertice raso
praebebis quandoque caput, nec dura timebis
flagra pati, his epulis et tali dignus amico.

SATIRA VI.

ARG. Agit de vitiis mulierum suae aetatis, dissuadens amico matrimonium.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
in terris, visamque diu, quum frigida parvas

praeberet spelunca domos, ignemque laremque
et pecus et dominos communi clauderet umbra;
silvestrem montana torum quum sterneret uxor
frondibus et culmo vicinarumque ferarum
pellibus, haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
turbavit nitidos exstinctus passer ocellos,
sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
et saepe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo coeloque recenti
vivebant homines, qui rupto robore nati
compositive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiae veteris vestigia forsan,
aut aliqua, exstiterint et sub Iove; sed Iove nondum
barbato, nondum Graecis iurare paratis
per caput alterius, quum furem nemo timeret
caulibus aut pomis, et aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad superos Astraea recessit
hac comite, atque duae pariter fugere sorores.
Antiquum et vetus est, alienum, Postume, lectum
concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas:
viderunt primos argentea saecula moechos.
Conventum tamen et pactum, et sponsalia nostra
tempestate paras, iamque a tonsore magistro
pecteris, et digito pignus fortasse dedisti?
Certe sanus eras! Uxorem, Postume, ducis?
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam, salvis tot restibus, ullam?
quum pateant altae caligantesque fenestrae?
quum tibi vicinum se praebeat Aemilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
nonne putas melius, quod tecum pusio dormit?
pusio, qui noctu non litigat, exigit a te

nulla iacens illic munuscula, nec queritur, quod
et lateri parcas, nec, quantum iussit, anheles.
Sed placet Ursidio lex Iulia: tollere dulcem
cogitat heredem, cariturus turture magno,
mullorumque iubis, et captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si iungitur ulla
Ursidio? si moechorum notissimus olim
stulta maritali iam porrigit ora capistro,
quem toties texit perituri cista Latini?
Quid? quod et antiquis uxor de moribus illi
quaeritur? O, medici, mediam pertundite venam!
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
pronus, et auratam Iunoni caede iuvencam,
si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae,
quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
postibus, et densos per limina tende corymbos.
Unus Iberinae vir sufficit? Ocius illud
extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.
Magna tamen fama est cuiusdam rure paterno
viventis. Vivat Gabiis, ut vixit in agro,
vivat Fidenis! Et agello, cedo, paterno:
quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
speluncis? Adeo senuerunt Iupiter et Mars?
Porticibusne tibi monstratur femina voto
digna tuo? Cuneis an habent spectacula totis,
quod securus ames, quodque inde excerpere possis?
Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo,
Tuscia vesicae non imperat; Appula gannit,
sicut in amplexu, subitum et miserabile; longum
attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
Ast aliae, quoties aulaea recondita cessant,

et vacuo clausoque sonant fora sola theatro,
atque a plebeiis longe Megalesia, tristes
personam thyrsumque tenent, et subligar Acci.
Urbicus exodio risum movet Atellanae
gestibus Autonoes: hunc diligit Aelia pauper.
Solvitur his magno comoedi fibula. Sunt, quae
Chrysogonum cantare vetent. Hispulla tragoedo
gaudet. An exspectas, ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharoedus Echion
aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos:
ornentur postes et grandi ianua lauro,
ut testudineo tibi, Lentule, conopeo
nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.

Nupta Senatori comitata est Hippia Ludium
ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi,
prodigia et mores Urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus et coniugis atque sororis,
nil patriae indulsit, plorantesque improba natos,
utque magis stupeas, Paridem ludosque reliquit.
Sed quamquam in magnis opibus plumaque paterna
et segmentatis dormisset parvula cunis,
contemsit pelagus: famam contemserat olim,
cuius apud molles minima est iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus lateque sonantem
pertulit Ionium constanti pectore, quamvis
mutandum toties esset mare. Iusta pericli
si ratio est et honesta, timent pavidoque gelantur
pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniux, durum est conscendere navim;
tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer.

Quae moechum sequitur, stomacho valet. Illa maritum
convomit: haec inter nautas et prandet, et errat
per puppem, et duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuventa est
Hippia? quid vidit, propter quod Ludia dici
sustinuit? Nam Sergiolus iam radere guttur
coeperat, et secto requiem sperare lacerto.
Praeterea multa in facie deformia, sicut
adtritus galea mediisque in naribus ingens
gibbus, et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat: facit hoc illos Hyacinthos;
hoc pueris patriaeque, hoc praetulit illa sorori
atque viro. Ferrum est, quod amant. Hic Sergius idem
accepta rude coepisset Veiento videri.
  Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Respice rivales Divorum; Claudius audi
quae tulerit. Dormire virum quum senserat uxor,
ausa Palatino tegetem praeferre cubili,
sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
linquebat comite ancilla non amplius una,
et nigrum flavo crinem abscondente galero,
intravit calidum veteri centone lupanar
et cellam vacuam atque suam. Tunc nuda papillis
constitit auratis, titulum mentita Lyciscae,
ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque aera poposcit,
et resupina iacens multorum absorbuit ictus.
Mox, lenone suas iam dimittente puellas,
tristis abit; sed, quod potuit, tamen ultima cellam
clausit, adhuc ardens rigidae tentigine vulvae,
et lassata viris necdum satiata recessit;
obscurisque genis turpis, fumoque lucernae

foeda, lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes carmenque loquar, coctumque venenum
privignoque datum? Faciunt graviora coactae
imperio sexus, minimumque libidine peccant.
  Optima sed quare Cesennia teste marito?
Bis quingenta dedit; tanti vocat ille pudicam,
nec pharetris Veneris macer est aut lampade fervet:
inde faces ardent: veniunt a dote sagittae.
Libertas emitur: coram licet innuat atque
rescribat, vidua est, locuples quae nupsit avaro.
  Cur desiderio Bibulae Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet,
fiant obscuri dentes, oculique minores;
collige sarcinulas, dicet libertus, et exi:
iam gravis es nobis, et saepe emungeris; exi
ocius, et propera: sicco venit altera naso.
Interea calet et regnat, poscitque maritum
pastores et ovem Canusinam ulmosque Falernas.
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota;
quodque domi non est et habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumae, quum iam mercator Iason
clausus, et armatis obstat casa candida nautis,
grandia tolluntur crystallina, maxima rursus
murrhina, deinde adamas notissimus et Beronices
in digito factus pretiosior: hunc dedit olim
barbarus incestae, dedit hunc Agrippa sorori,
observant ubi festa mero pede sabbata reges,
et vetus indulget senibus clementia porcis.
  »Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?«
Sit formosa, decens, dives, fecunda, vetustos
porticibus disponat avos, intactior omni

crinibus effusis bellum dirimente Sabina:
(rara avis in terris, nigroque simillima cycno)
quis feret uxorem, cui constant omnia? Malo,
malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus affers
grande supercilium, et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem victumque Syphacem
in castris, et cum tota Carthagine migra.
Parce, precor, Paean, et tu, Dea, pone sagittas:
nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Paean contrahit arcum.
Extulit ergo gregem natorum ipsumque parentem,
dum sibi nobilior Latonae gente videtur
atque eadem scrofa Niobe fecundior alba.
Quae tanti gravitas, quae forma, ut se tibi semper
imputet? Huius enim rari summique voluptas
nulla boni, quoties animo corrupta superbo
plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,
horreat, inque dies septenis oderit horis?
Quaedam parva quidem, sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
formosam, nisi quae de Tusca Graecula facta est?
de Sulmonensi mera Cecropis? Omnia Graece,
quum sit turpe magis nostris, nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
hoc cuncta effundunt animi secreta. Quid ultra?
concumbunt Graece. Dones tamen ista puellis:
tune etiam, quam sextus et octogesimus annus
pulsat, adhuc Graece? Non est hic sermo pudicus
in vetula. Quoties lascivum intervenit illud
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ? Modo sub lodice relictis

uteris in turba. Quid enim non excitet inguen
vox blanda et nequam? digitos habet. Ut tamen omnes
subsidant pennae, dicas haec mollius Haemo
quamquam et Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis
non es amaturus, ducendi nulla videtur
causa; nec est, quare coenam et mustacea perdas,
labente officio, crudis donanda; nec illud,
quod prima pro nocte datur, quum lance beata
Dacicus et scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
est animus; submitte caput cervice parata
ferre iugum: nullam invenies, quae parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis
et spoliis. Igitur longe minus utilis illi
uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil umquam invita donabis coniuge: vendes
hac obstante nihil: nihil, haec si nolit, emetur.
Haec dabit affectus: ille excludetur amicus
iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.
Testandi quum sit lenonibus atque lanistis
libertas, et iuris idem contingat arenae;
non unus tibi rivalis dictabitur heres. —
Pone crucem servo. »Meruit quo crimine servus
supplicium? quis testis adest? quis detulit? Audi,
nulla umquam de morte hominis cunctatio longa est.«
O demens, ita servus homo est? Nil fecerit, esto:
hoc volo, sic iubeo; sit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro; sed mox haec regna relinquit,
permutatque domos, et flammea conterit: inde
advolat, et spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquet

vela domus, et adhuc virides in limine ramos.
Sic crescit numerus: sic fiunt octo mariti
quinque per auctumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salva concordia socru.
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti;
illa docet, missis a corruptore tabellis,
nil rude, nil simplex rescribere: decipit illa
custodes, aut aere domat. Tunc, corpore sano,
advocat Archigenen, onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet et secretus adulter,
impatiensque morae pavet, et praeputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos
atque alios mores, quam quos habet? Utile porro
filiolam turpi vetulae producere turpem.
Nulla fere causa est, in qua non femina litem
moverit. Accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se formantque libellos,
principium atque locos Celso dictare paratae.
Endromidas Tyrias et femineum ceroma
quis nescit? aut quis non vidit vulnera pali?
quem cavat adsiduis sudibus scutoque lacessit,
atque omnes implet numeros, dignissima prorsus
florali matrona tuba; nisi si quid in illo
pectore plus agitat, veraeque paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,
quae fugit a sexu? Vires amat. Haec tamen ipsa
vir nollet fieri: nam quantula nostra voluptas?
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat?
Balteus et manicae et cristae crurisque sinistri
dimidium tegimen: vel, si diversa movebit
proelia, tu felix, ocreas vendente puella.
Hae sunt, quae tenui sudant in cyclade, quarum
delicias et panniculus bombycinus urit.

Adspice, quo fremitu monstratos perferat ictus
et quanto galeae curvetur pondere, quanta
poplitibus sedeat, quam denso fascia libro,
et ride, positis scaphium quum sumitur armis.
Dicite vos, neptes Lepidi caecive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quae ludia sumserit umquam
hos habitus? Quando ad palum gemit uxor Asyli?
Semper habet lites alternaque iurgia lectus,
in quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride peior.
Quum simulat gemitus occulti conscia facti,
aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
uberibus semper lacrumis semperque paratis
in statione sua atque exspectantibus illam,
quo iubeat manare modo: tu credis amorem,
tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
exsorbes, quae scripta et quot lecture tabellas,
si tibi zelotypae retegantur scrinia moechae!
Sed iacet in servi complexibus aut equitis. Dic,
dic aliquem, sodes, hic, Quintiliane, colorem.
»Haeremus: dic ipsa.« *Olim convenerat,* inquit,
ut faceres tu, quod velles, nec non ego possem
indulgere mihi. Clames licet et mare coelo
confundas: homo sum. Nihil est audacius illis
deprensis: iram atque animos a crimine sumunt.
Unde haec monstra tamen vel quo de fonte, requiris?
Praestabat castas humilis fortuna Latinas
quondam, nec vitiis contingi parva sinebat
tecta labor, somnique breves, et vellere Tusco
vexatae duraeque manus, ac proximus Urbi
Hannibal, et stantes Collina in turre mariti.
Nunc patimur longae pacis mala. Saevior armis
luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.

nullum crimen abest facinusque libidinis, ex quo
paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad istos
et Sybaris colles, hinc et Rhodos et Miletos
atque coronatum petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obscoena pecunia mores
intulit, et turpi fregerunt saecula luxu
divitiae molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis et capitis quae sint discrimina, nescit,
grandia quae mediis iam noctibus ostrea mordet,
quum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
quum bibitur concha, quum iam vertigine tectum
ambulat, et geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc et dubita, qua sorbeat aera sanna
Maura, Pudicitiae veterem quum praeterit aram;
Tullia quid dicat notae collactea Maurae.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic
effigiemque Deae longis siphonibus implent,
inque vices equitant ac luna teste moventur.
Inde domos abeunt: tu calcas, luce reversa,
coniugis urinam, magnos visurus amicos.
Nota Bonae secreta Deae, quum tibia lumbos
incitat, et cornu pariter vinoque feruntur
attonitae, crinemque rotant ululantque Priapi
Maenades. O quantus tunc illis mentibus ardor
concubitus! quae vox saltante libidine! quantus
ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Laufella corona
provocat, et tollit pendentis praemia coxae.
Ipsa Medullinae frictum crissantis adorat:
palmam inter dominas virtus natalibus aequat.
Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
ad verum, quibus incendi iam frigidus aevo
Laomedontiades et Nestoris hernia possit.

Tunc prurigo morae impatiens, tunc femina simplex,
et toto pariter repetitus clamor ab antro:
Iam fas est; admitte viros! Dormitat adulter;
illa iubet sumto iuvenem properare cucullo.
Si nihil est, servis incurritur. Abstuleris spem
servorum, veniet conductus aquarius. Hic si
quaeritur et desunt homines; mora nulla per ipsam,
quo minus imposito clunem submittat asello.
Atque utinam ritus veteres et publica saltem
his intacta malis agerentur sacra: sed omnes
noverunt Mauri atque Indi, quae psaltria penem
maiorem, quam sunt duo Caesaris Anticatones,
illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
intulerit, ubi velari pictura iubetur,
quaecumque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemtor numinis? aut quis
simpuvium ridere Numae, nigrumque catinum,
et Vaticano fragiles de monte patellas
ausus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone seram; cohibe. Sed quis custodiet ipsos
custodes? Cauta est, et ab illis incipit uxor.
Iamque eadem summis pariter minimisque libido,
nec melior, silicem pedibus quae conterit atrum,
quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
conducit comites, sellam, cervical, amicas,
nutricem, et flavam, cui det mandata, puellam.
Haec tamen, argenti superest quodcumque paterni,
levibus athletis, ac vasa novissima, donat.
Multis res angusta domi est: sed nulla pudorem
paupertatis habet, nec se metitur ad illum

quem dedit haec posuitque, modum, tamen, utile quid sit,
prospiciunt aliquando viri, frigusque famemque
formica tandem quidam expavere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem femina censum,
ac, velut exhausta redivivus pullulet arca
numus, et e pleno semper tollatur acervo,
non umquam reputat, quanti sibi gaudia constent.
Sunt, quas eunuchi imbelles ac mollia semper
oscula delectent, et desperatio barbae,
et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
summa tamen, quod iam calida et matura iuventa
inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo exspectatos ac iussos crescere primum
testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,
tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
balnea, nec dubie custodem vitis et horti
provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
cum domina: sed tu iam durum, Postume, iamque
tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu: nullius fibula durat
vocem vendentis praetoribus: organa semper
in manibus: densi radiant testudine tota
sardonyches: crispo numerantur pectine chordae,
quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc se
solatur, gratoque indulget basia plectro.
Quaedam de numero Lamiarum ac nominis alti
cum farre et vino Ianum Vestamque rogabat,
an Capitolinam deberet Pollio quercum
sperare et fidibus promittere. Quid faceret plus
aegrotante viro? medicis quid tristibus erga
filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit

pro cithara velare caput; dictataque verba
protulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quaeso, dic, antiquissime Divum,
respondes his, Iane pater? Magna otia coeli:
non est, ut video, non est, quod agatur apud vos.
Haec de comoedis te consulit; illa tragoedum
commendare volet: varicosus fiet haruspex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
audax, et coetus possit quam ferre virorum,
cumque paludatis ducibus praesente marito
ipsa loqui recta facie strictisque mamillis.
Haec eadem novit, quid toto fiat in orbe;
quid Seres, quid Thraces agant: secreta novercae
et pueri: quis amet, quis decipiatur adulter.
Dicet, quis viduam praegnantem fecerit, et quo
mense, quibus verbis concumbat quaeque, modis quot.
Instantem regi Armenio Parthoque cometen
prima videt; famam rumoresque illa recentes
excipit ad portas: quosdam facit. Isse Niphatem
in populos, magnoque illic cuncta arva teneri
diluvio, nutare urbes, subsidere terras,
quocumque in trivio, cuicumque est obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quod
vicinos humiles rapere et concidere loris
exorata solet. Nam si latratibus alti
rumpuntur somni; *Fustes huc ocius*, inquit,
afferte! atque illis dominum iubet ante feriri,
deinde canem. Gravis occursu, teterrima vultu
balnea nocte subit; conchas et castra moveri
nocte iubet, magno gaudet sudare tumultu,
quum lassata gravi ceciderunt brachia massa,

callidus et cristae digitos impressit aliptes,
ac summum dominae femur exclamare coegit.
Convivae miseri interea somnoque fameque
urguentur. Tandem illa venit rubicundula, totum
oenophorum sitiens, plena quod tenditur urna
admotum pedibus, de quo sextarius alter
ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim.
Dum redit, et loto terram ferit intestino,
marmoribus rivi properant, aut lata Falerno
pelvis olet: nam sic, tamquam alta in dolia longus
deciderit serpens, bibit et vomit. Ergo maritus
nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.
Illa tamen gravior, quae, quum discumbere coepit,
laudat Virgilium, periturae ignoscit Elissae,
committit vates et comparat; inde Maronem
atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
turba tacet; nec causidicus, nec praeco loquatur,
altera nec mulier: verborum tanta cadit vis,
tot pariter pelves et tintinnabula dicas
pulsari. Iam nemo tubas atque aera fatiget:
una laboranti poterit succurrere lunae.
Imponit finem sapiens et rebus honestis.
Nam si docta nimis cupit et facunda videri,
crure tenus medio tunicas succingere debet,
caedere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
dicendi genus, aut curtum sermone rotato
torqueat enthymema, nec historias sciat omnes:
sed quaedam ex libris et non intelligat. Odi
hanc ego, quae repetit volvitque Palaemonis artem,
servata semper lege et ratione loquendi,

ignotosque mihi tenet antiquaria versus,
nec curanda viris opicae castigat amicae
verba. Soloecismum liceat fecisse marito.
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
quum virides gemmas collo circumdedit, et quum
auribus extentis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam femina dives.
Interea foeda aspectu ridendaque multo
pane tumet facies, aut pinguia Poppaeana
spirat, et hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad moechum veniet lota cute. Quando videri
vult formosa domi? moechis foliata parantur:
his emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum et tectoria prima reponit:
incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
propter quod secum comites educit asellas,
exsul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur atque fovetur
tot medicaminibus coctaeque siliginis offas
accipit et madidae, facies dicetur, an ulcus?
Est operae pretium, penitus cognoscere, toto
quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
aversus iacuit; periit libraria, ponunt
cosmetae tunicas, tarde venisse Liburnus
dicitur et poenas alieni pendere somni
cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,
hic scutica: sunt, quae tortoribus annua praestent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
aut latum pictae vestis considerat aurum,
et caedit; longi relegit transacta diurni,
et caedit, donec lassis caedentibus EXI
intonat horrendum, iam cognitione peracta.
Praefectura domus Sicula non mitior aula.

Nam si constituit solitoque decentius optat
ornari, et properat, iamque exspectatur in hortis,
aut apud Isiacae potius sacraria lenae;
componit crinem laceratis ipsa capillis
nuda humeros Psecas infelix, nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quaenam est hic culpa puellae,
si tibi displicuit nasus tuus? Altera laevum
extendit pectitque comas et volvit in orbem.
Est in consilio matrona, admotaque lanis,
emerita quae cessat acu: sententia prima
huius erit: post hanc aetate atque arte minores
censebunt, tamquam famae discrimen agatur
aut animae; tanta est quaerendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
aedificat caput. Andromachen a fronte videbis:
post minor est: aliam credas. Cedo, si breve parvi
sortita est lateris spatium, breviorque videtur
virgine Pygmaea, nullis adiuta cothurnis,
et levis erecta consurgit ad oscula planta?
  Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
damnorum: vivit tamquam vicina marito,
hoc solo propior, quod amicos coniugis odit
et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
Bellonae matrisque Deûm chorus intrat et ingens
semivir, obscoeno facies reverenda minori,
mollia qui rupta secuit genitalia testa
iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
plebeia, et Phrygia vestitur bucca tiara.
Grande sonat metuique iubet Septembris et Austri
adventum, nisi se centum lustraverit ovis
et xerampelinas veteres donaverit ipsi,

ut, quidquid subiti et magni discriminis instat,
in tunicas eat et totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem;
ter matutino Tiberi mergetur, et ipsis
vorticibus timidum caput abluet: inde Superbi
totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
erepet genibus. Si candida iusserit Io,
ibit ad Aegypti finem, calidaque petitas
a Meroe portabit aquas, ut spargat in aedem
Isidis, antiquo quae proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominae se voce moneri.
En animum et mentem, cum qua Di nocte loquuntur!
Ergo hic praecipuum summumque meretur honorem,
qui grege linigero circumdatus et grege calvo
plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
concubitu sacris observandisque diebus:
magnaque debetur violato poena cadurco.
Et movisse caput visa est argentea serpens:
illius lacrumae meditataque murmura praestant,
ut veniam culpae non abnuat, ansere magno
scilicet et tenui popano corruptus, Osiris.
Quum dedit ille locum; cophino foenoque relicto
arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
interpres legum Solymarum et magna sacerdos
arboris ac summi fida internuntia coeli.
Implet et illa manum, sed parcius: aere minuto
qualiacumque voles Iudaei somnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
testamentum ingens, calidae pulmone columbae
tractato, Armenius vel Commagenus haruspex;
pectora pullorum rimatur et exta catelli,
interdum et pueri; faciet, quod deferat ipse.

Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis; quoniam Delphis oracula cessant
et genus humanum damnat caligo futuri.
Praecipuus tamen est horum, qui saepius exsul,
cuius amicitia conducendaque tabella
magnus civis obît et formidatus Othoni.
Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
laevaque, si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
sed qui paene perit, cui vix in Cyclada mitti
contigit et parva tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericae lento de funere matris,
ante tamen de te, Tanaquil tua: quando sororem
efferat et patruos; an sit victurus adulter
post ipsam? Quid enim maius dare numina possunt?

Haec tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo laeta Venus se proferat astro,
qui menses damno, quae dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,
in cûius manibus, ceu pinguia succina, tritas
cernis ephemeridas; quae nullum consulit, et iam
consulitur: quae, castra viro patriamve petente,
non ibit pariter numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari quum placet, hora
sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosiris.

Si mediocris erit; spatium lustrabit utrumque
metarum, et sortes ducet, frontemque manumque
praebebit vati crebrum poppysma roganti.

Divitibus responsa dabit Phryx augur et Indus
conductus, dabit astrorum mundique peritus,
atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo positum est et in aggere fatum.
Quae nullis longum ostendit cervicibus aurum,
consulit ante phalas delphinorumque columnas,
an saga vendenti nubat caupone relicto.
Hae tamen et partus subeunt discrimen, et omnes
nutricis tolerant fortuna urgente labores;
sed iacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
quae steriles facit atque homines in ventre necandos
conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
porrige, quidquid erit: nam si distendere vellet
et vexare uterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater; mox decolor heres
impleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
Transeo suppositos et gaudia votaque saepe
ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
pontifices, Salios, Scaurorum nomina falso
corpore laturos. Stat Fortuna improba noctu,
arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes
involvitque sinu: domibus nunc porrigit altis
secretumque sibi mimum parat. Hos amat, his se
ingerit, atque suos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit
philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
et solea pulsare nates. Quod desipis, inde est;
inde animi caligo et magna oblivio rerum,
quas modo gessisti. Tamen hoc tolerabile, si non
et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
cui totam tremuli frontem Caesonia pulli
infudit. Quae non faciet, quod Principis uxor?

Ardebant cuncta et fracta compage ruebant,
non aliter, quam si fecisset Iuno maritum
insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinae
boletus: siquidem unius praecordia pressit
ille senis, tremulumque caput descendere iussit
in coelum, et longam manantia labra salivam.
Haec poscit ferrum atque ignes, haec potio torquet:
haec lacerat mixtos Equitum cum sanguine Patres.
Tanti partus equae, tanti una venefica constat!
Oderunt natos de pellice; nemo repugnet,
nemo vetet: iam iam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quis amplior est res,
custodite animas, et nulli credite mensae.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,
quae peperit: timidus praegustet pocula pappas.
Fingimus haec, altum satira sumente cothurnum,
scilicet, et, finem egressi legemque priorum,
grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
montibus ignotum Rutulis coeloque Latino?
Nos utinam vani! Sed clamat Pontia, *Feci,*
confiteor, puerisque meis aconita paravi,
quae deprensa patent: facinus tantum ipsa peregi!
Tune duos una saevissima vipera coena?
tune duos? *Septem, si septem forte fuissent.*
Credamus tragicis, quidquid de Colchide torva
dicitur et Procne: nil contra conor: et illae
grandia monstra suis audebant temporibus; sed
non propter numos. Minor admiratio summis
debetur monstris, quoties facit ira nocentem
hunc sexum, et rabie iecur incendente feruntur
praecipites; ut saxa iugis abrupta, quibus mons
subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.

Illam ego non tulerim, quae computat, et scelus ingens
sana facit. Spectant subeuntem fata mariti
Alcestim, et, similis si permutatio detur,
morte viri cupiant animam servare catellae.
Occurrent multae tibi Belides atque Eriphylae
mane: Clytaemnestram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
insulsam et fatuam laeva dextraque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetae;
sed tamen et ferro, si praegustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina regis.

SATIRA VII.

ARG. Miseria describitur et contemtus, quo iaceant ii, qui artibus studeant, ut poetae, historici, causidici, rhetores atque grammatici, in aetate, in qua omnia luxui atque divitiis posthabeantur.

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum:
solus enim tristes hac tempestate Camenas
respexit, quum iam celebres notique poetae
balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
tentarent, nec foedum alii nec turpe putarent
praecones fieri, quum, desertis Aganippes
vallibus, esuriens migraret in atria Clio.
Nam si Pieria quadrans tibi nullus in arca
ostendatur, ames nomen victumque Machaerae,
et vendas potius, commissa quod auctio vendit
stantibus, oenophorum, tripodas, armaria, cistas,
Alcyonem Pacci, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,

quod non vidisti, faciant equites Asiani
quamquam, et Cappadoces faciant equitesque Bithyni,
altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
cogetur posthac, nectit quicumque canoris
eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, o iuvenes: circumspicit et stimulat vos
materiamque sibi Ducis indulgentia quaerit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum
praesidia, atque ideo croceae membrana tabellae
impletur; lignorum aliquid posce ocius et, quae
componis, dona Veneris, Thelesine, marito,
aut claude et positos tinea pertunde libellos.
Frange miser calamos, vigilataque proelia dele,
qui facis in parva sublimia carmina cella,
ut dignus venias hederis et imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit nam dives avarus
tantum admirari, tantum laudare disertos,
ut pueri Iunonis avem. Sed defluit aetas
et pelagi patiens et cassidis atque ligonis.
Taedia tunc subeunt animos, tunc seque suamque
Terpsichoren odit facunda et nuda senectus.
Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iste,
quem colis, et Musarum et Apollinis aede relicta.
Ipse facit versus, atque uni cedit Homero
propter mille annos, at, si dulcedine famae
succensus recites, Maculonus commodat aedes,
ac longe ferrata domus servire iubetur,
in qua sollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedentes
ordinis, et magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent,

et quae conducto pendent anabathra tigillo,
quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
ducimus, et litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
consuetudo mali, tenet insanabile multos
scribendi cacoethes, et aegro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
communi feriat carmen triviale moneta,
hunc, qualem nequeo monstrare et sentio tantum,
anxietate carens animus facit, omnis acerbi
impatiens, cupidus silvarum aptusque bibendis
fontibus Aonidum. Neque enim cantare sub antro
Pierio thyrsumve potest contingere sana
paupertas atque aeris inops, quo nocte dieque
corpus eget. Satur est, quum dicit Horatius Euoe!
Quis locus ingenio, nisi quum se carmine solo
vexant et dominis Cirrhae Nysaeque feruntur
pectora nostra, duas non admittentia curas?
Magnae mentis opus, nec de lodice paranda
adtonitae, currus et equos faciesque deorum
adspicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam si Virgilio puer et tolerabile desit
hospitium, caderent omnes a crinibus hydri:
surda nihil gemeret grave buccina. Poscimus, ut sit
non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
cuius et alveolos et laenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillae quod donet, habet; nec defuit illi,
unde emeret multa pascendum carne leonem
iam domitum. Constat leviori bellua sumtu
nimirum, et capiunt plus intestina poetae.

Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
marmoreis: at Serrano tenuique Saleio
gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem iucundam et carmen amicae
Thebaidos, laetam quum fecit Statius urbem
promisitque diem: tanta dulcedine captos
afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
auditur; sed, quum fregit subsellia versu,
esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
Ille et militiae multis largitur honorem,
semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio. Tu Camerinos
et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt.
Quis tibi Maecenas? quis nunc erit aut Proculeius,
aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: tunc utile multis,
pallere et vinum toto nescire Decembri.
Vester porro labor fecundior, historiarum
scriptores? Petit hic plus temporis, atque olei plus;
namque oblita modi millesima pagina surgit
omnibus, et crescit multa damnosa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet atque operum lex.
Quae tamen inde seges? terrae quis fructus apertae?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed »genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra.«
Dic igitur, quid causidicis civilia praestent
officia, et magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant; sed tunc, quum creditor audit,
praecipue, vel si tetigit latus acrior illo,
qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,

conspuiturque sinus. Verum, deprendere messem
si libet, hinc centum patrimonia causidicorum,
parte alia solum russati pone Lacertae.
Consedere Duces: surgis tu pallidus Aiax,
dicturus dubia pro libertate, bubulco
iudice. Rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
figantur virides, scalarum gloria, palmae.
Quod vocis pretium? Siccus petasunculus et vas
pelamydum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi,
aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenae.
Si quater egisti, si contigit aureus unus,
inde cadunt partes ex foedere pragmaticorum.
Aemilio dabitur, quantum licet, et melius nos
egimus: huius enim stat currus aëneus, alti
quadriiuges in vestibulis, atque ipse feroci
bellatore sedens, curvatum hastile minatur
eminus, et statua meditatur proelia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
qui solet. et vexat lutulenta balnea turba,
perque forum iuvenes longo premit assere, Medos
emturus pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipsis est utile: purpura vendit
causidicum, vendunt amethystina: convenit illis,
et strepitu et facie maioris vivere census.
Sed finem impensae non servat prodiga Roma.
Ut redeant veteres: Ciceroni nemo ducentos
nunc dederit numos, nisi fulserit annulus ingens.
Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi servi
octo, decem comites, post te an sit sella, togati
ante pedes. Ideo conducta Paulus agebat
sardonyche, atque ideo pluris, quam Cossus, agebat

quam Basilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Basilo producere matrem?
quis bene dicentem Basilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potius nutricula causidicorum,
Africa, si placuit mercedem ponere linguae.
Declamare doces? O ferrea pectora Vectî,
quum perimit saevos classis numerosa tyrannos!
Nam quaecumque sedens modo legerat, haec eadem stans
profert, atque eadem cantabit versibus îsdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.
Quis color et quod sit causae genus, atque ubi summa
quaestio, quae veniant diversae forte sagittae,
nosse volunt omnes, mercedem solvere nemo.
»Mercedem appellas? Quid enim scio?« Culpa docentis
scilicet arguitur, quod laeva in parte mamillae
nil salit Arcadico iuveni, cuius mihi sexta
quaque die miserum dirus caput Hannibal implet,
quidquid id est, de quo deliberat, an petat Urbem
a Cannis, an post nimbos et fulmina cautus
circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, et protenus accipe, quod do,
ut toties illum pater audiat. — Haec alii sex
et plures uno conclamant ore Sophistae,
et veras agitant lites, raptore relicto.
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
et quae iam veteres sanant mortaria caecos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
consilia, et vitae diversum iter ingredietur,
ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
summula ne pereat, qua vilis tessera venit
frumenti: quippe haec merces lautissima. Tenta,

Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, et pluris porticus, in qua
gestetur dominus, quoties pluit. Anne serenum
exspectet, spargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundae nitet ungula mulae.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
surgat et algentem rapiat coenatio solem.
Quanticumque domus, veniet, qui fercula docte
componit; veniet, qui pulmentaria condit.
Hos inter sumtus sestertia Quintiliano,
ut multum, duo sufficient. Res nulla minoris
constabit patri, quam filius. »Unde igitur tot
Quintilianus habet saltus?« Exempla novorum
fatorum transi: felix et pulcer et acer;
felix et sapiens et nobilis et generosus
appositam nigrae lunam subtexit alutae:
felix, orator quoque maximus et iaculator;
et, si perfrixit, cantat bene. Distat enim, quae
sidera te excipiant modo primos incipientem
edere vagitus, et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore consul:
si volet haec eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud, quam
sidus et occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis Fata triumphos.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Poenituit multos vanae sterilisque cathedrae,
sicut Thrasymachi probat exitus atque Secundi
Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenae,
nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.
Di maiorum umbris tenuem et sine pondere terram

spirantesque crocos et in urna perpetuum ver,
qui praeceptorem sancti voluere parentis
esse loco! Metuens virgae iam grandis Achilles
cantabat patriis in montibus: et cui non tunc
eliceret risum citharoedi cauda magistri?
sed Rufum atque alios caedit sua quemque iuventus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi doctique Palaemonis affert,
quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc,
quodcumque est, (minus est autem, quam rhetoris aera)
discipuli custos praemordet Acoenonoëtus
et, qui dispensat, frangit sibi. Cede, Palaemon,
et patere inde aliquid decrescere, non aliter, quam
institor hibernae tegetis niveique cadurci,
dummodo ne pereat, mediae quod noctis ab hora
sedisti, qua nemo faber, qua nemo sedebat,
qui docet obliquo lanam deducere ferro;
dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas,
quot stabant pueri, quum totus decolor esset
Flaccus, et haereret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quae cognitione tribuni
non egeat. Sed vos saevas imponite leges,
ut praeceptori verborum regula constet,
ut legat historias, auctores noverit omnes,
tamquam ungues digitosque suos; ut forte rogatus,
dum petit aut thermas aut Phoebi balnea, dicat
nutricem Anchisae, nomen patriamque novercae
Anchemoli; dicat, quot Acestes vixerit annos,
quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
ut si quis cera vultum facit: exigite, ut sit

et pater ipsius coetus, ne turpia ludant,
ne faciant vicibus. Non est leve, tot puerorum
observare manus oculosque in fine trementes.
Haec, inquit, cures, et, quum se verterit annus,
accipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATIRA VIII.

ARG. De vitiis nobilium, quibus opponitur vera nobilitas atque virtus.

Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo
sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
maiorum, et stantes in curribus Aemilianos,
et Curios iam dimidios, humerosque minorem
Corvinum, et Galbam auriculis nasoque carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
[Corvinum, posthac multa contingere virga]
famosos Equitum cum Dictatore magistros,
si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
tot bellatorum, si luditur alea pernox
ante Numantinos; si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa duces et castra movebant?
Cur Allobrogicis et magna gaudeat ara
natus in Herculeo Fabius lare, si cupidus, si
vanus et Euganea quantumvis mollior agna?
si tenerum adtritus Catinensi pumice lumbum
squalentes producit avos, emtorque veneni
frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique cerae
atria, nobilitas sola est atque unica virtus.
Paulus vel Cossus vel Drusus moribus esto:

hos ante effigies maiorum pone tuorum:
praecedant ipsas illi te Consule virgas:
prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi
iustitiaeque tenax factis dictisque mereris?
agnosco procerem. Salve, Gaetulice, seu tu
Silanus, quocumque alio de sanguine! rarus
civis et egregius patriae contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri
invento. Quis enim generosum dixerit hunc, qui
indignus genere est, praeclaro nomine tantum
insignis? Nanum cuiusdam Atlanta vocamus,
Aethiopem cycnum, pravam extortamque puellam
Europen: canibus pigris scabieque vetusta
levibus et siccae lambentibus ora lucernae
nomen erit tigris, pardus, leo, si quid adhuc est,
quod fremit in terris violentius. Ergo cavebis
et metues, ne tu sis Creticus aut Camerinus.
His ego quem monui? Tecum est mihi sermo, Rubelli
Blande. Tumes alto Drusorum sanguine, tamquam
feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
ut te conciperet, quae sanguine fulget Iuli,
non quae ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
quorum nemo queat patriam monstrare parentis;
ast ego Cecropides. Vivas, et originis huius
gaudia longa feras; tamen ima plebe Quiritem
facundum invenies: solet hic defendere causas
nobilis indocti. Veniet de plebe togata,
qui iuris nodos et legum aenigmata solvat.
Hic petit Euphraten iuvenis domitique Batavi
custodes aquilas, armis industrius: at tu
nil nisi Cecropides, truncoque simillimus Hermae.

Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
quis generosa putet, nisi fortia? Nempe volucrem
sic laudamus equum, facili cui plurima palma
fervet, et exsultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cuius
clara fuga ante alios et primus in aequore pulvis:
sed venale pecus Corythae posteritas et
Hirpini, si rara iugo Victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
umbrarum: dominos pretiis mutare iubentur
exiguis, tritoque trahunt epiredia collo
segnipedes, dignique molam versare Nepotis.
Ergo ut miremur te, non tua, primum aliquid da,
quod possim titulis incidere praeter honores,
quos illis damus et dedimus, quibus omnia debes.
Haec satis ad iuvenem, quem nobis fama superbum
tradit, et inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
fortuna. Sed te censeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futurae
laudis agas. Miserum est aliorum incumbere famae,
ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
integer. Ambiguae si quando citabere testis
incertaeque rei; Phalaris licet imperet, ut sis
falsus, et admoto dictet periuria tauro,
summum crede nefas animam praeferre pudori
et propter vitam vivendi perdere causas.
Dignus morte perit, coenet licet ostrea centum

Gaurana, et Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem provincia quum te
rectorem accipiet, pone irae frena modumque,
pone et avaritiae: miserere inopum sociorum.
Ossa vides regum vacuis exsucta medullis.
Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iusto
et Capito et Tutor ruerint, damnante senatu,
piratae Cilicum. Sed quid damnatio confert,
quum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Praeconem, Chaerippe, tuis circumspice pannis,
iamque tace. Furor est, post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim nec vulnus erat par
damnorum, sociis florentibus, et modo victis.
Plena domus tunc omnis et ingens stabat acervus
numorum, Spartana chlamys, conchilia Coa,
et cum Parrhasii tabulis signisque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
multus ubique labor: rarae sine Mentore mensae.
Inde Dolabella est atque hinc Antonius, inde
sacrilegus Verres. Referebant navibus altis
occulta spolia et plures de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum et grex parvus equarum;
et pater armenti capto eripietur agello;
ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,
si quis in aedicula deus unus. [Haec etenim sunt
pro summis: nam sunt haec maxima.] Despicias tu
forsitan imbelles Rhodios unctamque Corinthum:
despicias merito. Quid resinata iuventus
cruraque totius facient tibi levia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,

Illyricumque latus: parce et messoribus illis,
qui saturant urbem Circo scenaeque vacantem.
Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpa
quum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
fortibus et miseris. Tollas licet omne, quod usqua est
auri atque argenti: scutum gladiumque relinque
et iacula et galeam: spoliatis arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia: verum
credite me vobis folium recitare Sibyllae.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
vendit Acersecomes, si nullum in coniuge crimei
nec per conventus nec cuncta per oppida curvis
unguibus ire parat numos raptura Celaeno:
tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
nomina delectant, omnem Titanida pugnam
inter maiores ipsumque Promethea ponas:
de quocumque voles proavum tibi sumito libro.
Quod si praecipitem rapit ambitio atque libido,
si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
delectant hebetes lasso lictore secures;
incipit ipsorum contra te stare parentum
nobilitas, claramque facem praeferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conspectius in se
crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te, solitum falsas signare tabellas
in templis, quae fecit avus, statuamque parentis
ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Praeter maiorum cineres atque ossa volucri
carpento rapitur pinguis Damasippus et ipse,
ipse rotam adstringit multo sufflamine Consul:

nocte quidem, sed luna videt, sed sidera testes
intendunt oculos. Finitum tempus honoris
quum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
sumet, et occursum nusquam trepidabit amici
iam senis, ac virga prior adnuet, atque maniplos
solvet, et infundet iumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas torvumque iuvencum
more Numae caedit Iovis ante altaria, iurat
solam Eponam et facies olida ad praesepia pictas.
Sed quum pervigiles placet instaurare popinas;
obvius adsiduo Syrophoenix udus amomo
currit, Idumaeae Syrophoenix incola portae,
hospitis affectu dominum regemque salutat,
et cum venali Cyane succincta lagena.
Defensor culpae dicet mihi: *Fecimus et nos*
haec iuvenes. Esto. Desisti nempe, nec ultra
fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes.
Quaedam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
thermarum calices inscriptaque lintea vadit,
maturus bello, Armeniae Syriaeque tuendis
amnibus et Rheno atque Istro. Praestare Neronem
securum valet haec aetas. Mitte Ostia, Caesar,
mitte; sed in magna legatum quaere popina:
invenies aliquo cum percussore iacentem,
permixtum nautis aut furibus aut fugitivis,
inter carnifices et fabros sandapilarum
et resupinati cessantia tympana Galli,
aequa ubi libertas, communia pocula, lectus
non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias, talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos aut Tusca ergastula mittas.
At vos, Troiugenae, vobis ignoscitis, et, quae

turpia cerdoni, Volesos Brutumque decebunt?
Quid, si nunquam adeo foedis adeoque pudendis
utimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti
sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
iudice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
ignoscas populo; populi frons durior huius,
qui sedet et spectat triscurria patriciorum,
planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,
nec dubitant celsi praetoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:
quid satius? Mortem sic quisquam exhorruit, ut si
zelotypus Thymeles, stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharoedo Principe, mimus
nobilis. Haec ultra quid erit, nisi ludus? Et illu
dedecus Urbis habes: nec mirmillonis in armis,
nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce supina,
[damnat enim tales habitus; et damnat et odit]
nec galea frontem abscondit: movet ecce tridentem
postquam vibrata pendentia retia dextra
nequidquam effudit. Nudum ad spectacula vultum
erigit, et tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicae, de faucibus aurea quum se
porrigat et longo iactetur spira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
vulnere cum Graccho iussus pugnare secutor.
  Libera si dentur populo suffragia, quis tam
perditus, ut dubitet Senecam praeferre Neroni,
cuius supplicio non debuit una parari
simia, nec serpens unus, nec culeus unus?

Par Agamemnonidae crimen; sed causa facit rem
dissimilem. Quippe ille deis auctoribus ultor
patris erat, caesi media inter pocula; sed nec
Electrae iugulo se polluit, aut Spartani
sanguine coniugii; nullis aconita propinquis
miscuit, in scena numquam cantavit Orestes;
Troica non scripsit. Quid enim Verginius armis
debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam saeva crudaque tyrannide fecit?
Haec opera atque hae sunt generosi Principis artes,
gaudentis foedo peregrina ad pulpita saltu
prostitui, Graiaeque apium meruisse coronae.
Maiorum effigies habeant insignia vocis:
ante pedes Domitî longum tu pone Thyestae
syrma vel Antigones seu personam Menalippes,
et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quid, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
inveniet quisquam sublimius? Arma tamen vos
nocturna et flammas domibus templisque parastis,
ut Bracatorum pueri Senonumque minores,
ausi, quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coercet.
Hic novus Arpinas, ignobilis, et modo Romae
municipalis Eques, galeatum ponit ubique
praesidium adtonitis, et in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
nominis et tituli, quantum non Leucade, quantum
Thessaliae campis Octavius abstulit udo
caedibus adsiduis gladio. Sed Roma parentem,
Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
poscere mercedes, alieno lassus aratro;
nodosam post haec frangebat vertice vitem,

si lentus pigra muniret castra dolabra.
Hic tamen et Cimbros et summa pericula rerum
excipit, et solus trepidantem protegit Urbem.
Atque ideo, postquam ad Cimbros stragemque volabant,
qui numquam adtigerant maiora cadavera, corvi,
nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
nomina: pro totis legionibus hi tamen et pro
omnibus auxiliis atque omni pube Latina
sufficiunt dîs infernis Terraeque parenti:
pluris enim Decii, quam qui servantur ab illis.
Ancilla natus trabeam et diadema Quirini
et fasces meruit, regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
exsulibus iuvenes ipsius Consulis, et quos
magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
quod miraretur cum Coclite Mucius, et quae
imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad Patres produxit crimina servus
matronis lugendus: at illos verbera iustis
afficiunt legum poenis, et prima securis.
  Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Aeacidae similis, Vulcaniaque arma capessas,
quam te Thersitae similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas longeque revolvas
nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
aut pastor fuit, aut aliud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

ARG. Colloquitur cum Naevolo paedicone, qui pauperiem suam deplorat, de ditium cinaedorum avaritia questus. Consolatur eum poeta: at ille spem omnem abiicit, seque fato ad miseriam esse destinatum ostendit.

Iuv. Scire velim, quare toties mihi, Naevole, tristis
occurras, fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
[Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.]
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui, triplicem usuram praestare paratus,
circuit, et fatuos non invenit. Unde repente
tot rugae? Certe modico contentus, agebas
vernam equitem, conviva ioco mordente facetus,
et salibus vehemens intra pomoeria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccae
silva comae, nullus tota nitor in cute, qualem
praestabat calidi circumlita fascia visci:
sed fruticante pilo neglecta et squalida crura.
Quid macies aegri veteris, quem tempore longo
torret quarta dies olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in aegro
corpore, deprendas et gaudia: sumit utrumque
inde habitum facies. Igitur flexisse videris
propositum, et vitae contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis et Ganymeden,
Pacis, et advectae secreta palatia Matris,

et Cererem (nam quo non prostat femina templo?)
notior Aufidio moechus celebrare solebas,
quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
NAEV. Utile et hoc multis vitae genus: at mihi nullum
inde operae pretium. Pingues aliquando lacernas,
munimenta togae, duri crassique coloris,
et male percussas textoris pectine Galli
accipimus, tenue argentum venaeque secundae.
Fata regunt homines: fatum est et partibus illis,
quas sinus abscondit. Nam si tibi sidera cessant,
nil faciet longi mensura incognita nervi,
quamvis te nudum spumanti Virro labello
viderit, et blandae assidue densaeque tabellae
sollicitent: *αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.*
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
»Haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti«,
computat, ac cevet. Ponatur calculus, adsint
cum tabula pueri: numera sestertia quinque
omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile et pronum est, agere intra viscera penem
legitimum, atque illic hesternae occurrere coenae?
Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te
et pulcrum et dignum cyatho coeloque putabas.
Vos humili adseclae, vos indulgebitis umquam
cultori, iam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
incipit, et strata positus longaque cathedra
munera femineis tractat secreta Calendis.
Dic, passer, cui tot montes, tot praedia servas

Appula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,
suspectumque iugum Cumis, et Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat, exhausti lumbos donare clientis
iugeribus paucis? Meliusne hîc rusticus infans,
cum matre et casulis et cum lusore catello,
cymbala pulsantis legatum fiet amici?
»Improbus es, quum poscis«, ais: sed pensio clamat.
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
lata acies, per quam sollers evasit Ulixes.
Alter emendus erit; namque hic non sufficit: ambo
pascendi. Quid agant bruma spirante? quid, oro,
quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri
et pedibus? *Durate atque exspectate cicadas?*
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto
metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam saepe rogaris,
et quae pollicitus. Fugientem saepe puellam
amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, et iam
signabat. Tota vix haec ego nocte redemi,
te plorante foris. Testis mihi lectulus et tu,
ad quem pervenit lecti sonus et dominae vox.
Instabile ac dirimi coeptum et iam paene solutum
coniugium in multis domibus servavit adulter!
Quo te circumagas, quae prima aut ultima ponas;
nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
quod tibi filiolus, quod filia nascitur ex me?
Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
argumenta viri. Foribus suspende coronas;
iam pater es: dedimus, quod famae opponere possis:
iura parentis habes; propter me scriberis heres;

legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda praeterea iungentur multa caducis,
si numerum, si tres implevero. Iuv. Iusta doloris,
Naevole, causa tui. Contra tamen ille quid affert?
Naev. Negligit, atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
Haec soli commissa tibi celare memento,
et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice levis.
Qui modo secretum commiserat, ardet et odit,
tamquam prodiderim, quidquid scio. Sumere ferrum,
fuste aperire caput, candelam apponere valvis
non dubitat. Nec contemnas aut despicias, quod
his opibus numquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.
Iuv. O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
esse putas? Servi ut taceant, iumenta loquentur,
et canis, et postes, et marmora. Claude fenestras,
vela tegant rimas, iunge ostia, tollito lumen
e medio; clament omnes. Prope nemo recumbat:
quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
proximus ante diem caupo sciet; audiet et, quae
finxerunt pariter librarius, archimagiri,
carptores. Quod enim dubitant componere crimen
in dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
baltea? Nec deerit, qui te per compita quaerat
nolentem, et miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
a nobis. Taceant illi: sed prodere malunt
arcanum, quam subrepti potare Falerni,
pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum recte est, cum propter plurima, tum de his

praecipue causis, ut linguas mancipiorum
contemnas: nam lingua mali pars maxima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
quorum animas et farre suo custodit et aere.
Naev. Idcirco ut possim linguam contemnere servi,
utile consilium modo, sed commune, dedisti:
nunc mihi quid suades post damnum temporis et spes
deceptas? Festinat enim decurrere velox
flosculus, angustae miseraeque brevissima vitae
portio: dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas
poscimus, obrepit non intellecta senectus.
Iuv. Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus
stantibus et salvis his collibus; undique ad illos
conveniunt et carpentis et navibus omnes,
qui digito scalpunt uno caput. Altera maior
spes superest: tu tantum erucis imprime dentem.
Naev. Haec exempla para felicibus: at mea Clotho
et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter.
O parvi nostrique Lares, quos thure minuto
aut farre et tenui soleo exornare corona,
quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
a tegete et baculo? viginti millia fenus
pigneribus positis, argenti vascula puri,
sed quae Fabricius censor notet, et duo fortes
de grege Moesorum, qui me cervice locata
securum iubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi praeterea curvus caelator, et alter,
qui multas facies pingat cito. Sufficient haec,
quando ego pauper ero. Votum miserabile, nec spes
his saltem: nam, quum pro me Fortuna rogatur,
affigit ceras illa de nave petitas,
quae Siculos cantus effugit remige surdo.

Quosdam praecipitat subiecta potentia magnae
invidiae; mergit longa atque insignis honorum
pagina; descendunt statuae restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
caedit, et immeritis franguntur crura caballis.
Iam stridunt ignes, iam follibus atque caminis
ardet adoratum populo caput, et crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe secunda
fiunt urceoli, pelves, sartago, patellae.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
cretatumque bovem: Seianus ducitur unco
spectandus: gaudent omnes. *Quae labra, quis illi
vultus erat! Numquam, si quid mihi credis, amari
hunc hominem. Sed quo cecidit sub crimine? Quisnam
delator? Quibus indiciis? quo teste probavit?*
»Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
a Capreis.« *Bene habet; nil plus interrogo.* Sed quid
turba Remi? Sequitur Fortunam, ut semper, et odit
damnatos. Idem populus, si Nursia Tusco
favisset, si oppressa foret secura senectus
principis, hac ipsa Seianum diceret hora
Augustum. Iam pridem, ex quo suffragia nulli
vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim
imperium, fasces, legiones, omnia, nunc se
continet, atque duas tantum res anxius optat,
panem et Circenses. »Perituros audio multos.«
Nil dubium; magna est fornacula. »Pallidulus mî
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne poenas exigat Aiax,
ut male defensus! Curramus praecipites, et,
dum iacet in ripa, calcemus Caesaris hostem.
Sed videant servi, ne quis neget, et pavidum in ius

cervice astricta dominum trahat.« Hi sermones
tunc de Seiano, secreta haec murmura vulgi.
Visne salutari, sicut Seianus? habere
tantumdem? atque illi sellas donare curules,
illum exercitibus praeponere? tutor haberi
principis, angusta Caprearum in rupe sedentis
cum grege Chaldaeo? vis certae pila cohortis,
egregios equites, et castra domestica? Quidni
haec cupias? Et, qui nolunt occidere quemquam,
posse volunt. Sed quae praeclara et prospera tanti,
ut rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis?
an Fidenarum Gabiorumque esse potestas,
et de mensura ius dicere, vasa minora
frangere, pannosus vacuis aedilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Seianum: nam qui nimios optabat honores
et nimias poscebat opes, numerosa parabat
excelsae turris tabulata, unde altior esset
casus et impulsae praeceps immane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus, nulla non arte petitus,
magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede et vulnere pauci
descendunt reges, et sicca morte tyranni.
  Eloquium ac famam Demosthenis aut Ciceronis
incipit optare, et totis Quinquatribus optat,
quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
quem sequitur custos angustae vernula capsae.
Eloquio sed uterque perit orator: utrumque
largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est et cervix caesa; nec umquam

sanguine causidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam!
Antoni gladios potuit contemnere, si sic
omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
quam te conspicuae, divina Philippica, famae,
volveris a prima quae proxima. Saevus et illum
exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
torrentem, et pleni moderantem frena theatri.
Dis ille adversis genitus fatoque sinistro,
quem pater, ardentis massae fuligine lippus,
a carbone et forcipibus, gladiosque parante
incude, et luteo Vulcano ad rhetora misit.

Bellorum exuviae, truncis affixa tropaeis
lorica, et fracta de casside buccula pendens,
et curtum temone iugum, victaeque triremis
aplustre, et summo tristis captivus in arcu,
humanis maiora bonis creduntur: ad haec se
Romanus Graiusque ac barbarus endoperator
erexit; causas discriminis atque laboris
inde habuit. Tanto maior famae sitis est, quam
virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipsam,
praemia si tollas? Patriam tamen obruit olim
gloria paucorum, et laudis titulique cupido,
haesuri saxis cinerum custodibus, ad quae
discutienda valent sterilis mala robora ficus;
quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
invenies? Hic est, quem non capit Africa, Mauro
percussa Oceano, Niloque admota tepenti,
rursus ad Aethiopum populos, altosque elephantos.
Additur imperiis Hispania: Pyrenaeum
transilit. Opposuit natura Alpemque nivemque:
diducit scopulos, et montem rumpit aceto.

Iam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
Actum, inquit, *nihil est, nisi Poeno milite portas*
frangimus, et media vexillum pono Subura.
O qualis facies et quali digna tabella,
quum Gaetula ducem portaret belua luscum!
Exitus ergo quis est? O gloria! vincitur idem
nempe, et in exsilium praeceps abit, atque ibi magnus
mirandusque cliens sedet ad praetoria regis,
donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animae, quae res humanas miscuit olim,
non gladii, non saxa dabunt, non tela, sed ille
Cannarum vindex ac tanti sanguinis ultor,
annulus. I, demens, et saevas curre per Alpes,
ut pueris placeas et declamatio fias!
Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis:
aestuat infelix angusto limite mundi,
ut Gyarae clausus scopulis parvaque Seripho.
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
velificatus Athos, et quidquid Graecia mendax
audet in historia: constratum classibus isdem
suppositumque rotis solidum mare: credimus altos
defecisse amnes epotaque flumina Medo
prandente, et madidis cantat quae Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
in Corum atque Eurum solitus saevire flagellis
barbarus, Aeolio nunquam haec in carcere passos,
ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum?
Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
credidit. Huic quisquam vellet servire deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis

fluctibus ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria poenas.
»Da spatium vitae, multos da, Iupiter, annos!«
Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus
plena malis? Deformem et tetrum ante omnia vultum
dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
pendentesque genas et tales adspice rugas,
quales, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
in vetula scalpit iam mater simia bucca.
Plurima sunt iuvenum discrimina; pulcrior ille
hoc, atque ille alio; multo hic robustior illo:
una senum facies, cum voce trementia membra,
et iam leve caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi:
usque adeo gravis uxori natisque sibique,
ut captatori moveat fastidia Cosso.
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
gaudia: nam coitus iam longa oblivio; vel si
coneris, iacet exiguus cum ramice nervus,
et, quamvis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid sperare potest haec inguinis aegri
canities? Quid, quod merito suspecta libido est,
quae Venerem adfectat sine viribus. Adspice partis
nunc damnum alterius. Nam quae cantante voluptas,
sit licet eximius citharoedus, sitve Seleucus,
et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
qui vix cornicines exaudiat atque tubarum
concentus? Clamore opus est, ut sentiat auris,
quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Praeterea minimus gelido iam corpore sanguis

febre calet sola; circumsilit agmine facto
morborum omne genus: quorum si nomina quaeras,
promtius expediam, quot amaverit Hippia moechos,
quot Themison aegros auctumno occiderit uno,
quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
percurram citius, quot villas possideat nunc,
quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis; ambos
perdidit ille oculos, et luscis invidet: huius
pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum coenae diducere rictum
suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
ore volat pleno mater ieiuna. Sed omni
membrorum damno maior dementia, quae nec
nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
cum quo praeterita coenavit nocte; nec illos,
quos genuit, quos eduxit. Nam codice saevo
heredes vetat esse suos; bona tota feruntur
ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
funera natorum, rogus adspiciendus amatae
coniugis, et fratris, plenaeque sororibus urnae.
Haec data poena diu viventibus, ut, renovata
semper clade domus, multis in luctibus, inque
perpetuo moerore, et nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui per tot saecula mortem
distulit, atque suos iam dextra computat annos,
quique novum toties mustum bibit. Oro, parumper

adtendas, quantum de legibus ipse queratur
fatorum et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem. Nam quaerit ab omni,
quisquis adest, socio, cur haec in tempora duret,
quod facinus dignum tam longo admiserit aevo.
Haec eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
portante ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrumas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
si foret exstinctus diverso tempore, quo iam
coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
et ruit ante aram summi Iovis, ut vetulus bos,
qui domini cultris tenue et miserabile collum
praebet, ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: sed torva canino
latravit rictu, quae post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros, et regem transeo Ponti,
et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
respicere ad longae iussit spatia ultima vitae.
Exsilium et carcer Minturnarumque paludes
et mendicatus victa Carthagine panis
hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
natura in terris, quid Roma beatius umquam,
si, circumducto captivorum agmine et omni
bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
quum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres

optandas: sed multae urbes et publica vota
vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Urbis
servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit ceciditque Cethegus
integer, et iacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
murmure, quum Veneris fanum videt, anxia mater,
usque ad delicias votorum. *Cur tamen,* inquit,
corripias? Pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
ipsa habuit: cuperet Rutilae Virginia gibbum
accipere, atque suam Rutilae dare. Filius autem
corporis egregii miseros trepidosque parentes
semper habet: rara est adeo concordia formae
atque pudicitiae. Sanctos licet horrida mores
tradiderit domus ac veteres imitata Sabinos,
praeterea castum ingenium vultumque modestum,
sanguine ferventem, tribuat natura benigna
larga manu; (quid enim puero conferre potest plus
custode et cura natura potentior omni?)
non licet esse viris: nam prodiga corruptoris
improbitas ipsos audet tentare parentes:
tanta in muneribus fiducia! Nullus ephebum
deformem saeva castravit in arce tyrannus;
nec praetextatum rapuit Nero loripedem, vel
strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.
I nunc, et iuvenis specie laetare tui! Quem
maiora exspectant discrimina? Fiet adulter
publicus, et poenas metuet, quascumque mariti
exigere irati; nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. Exigit autem
interdum iste dolor plus, quam lex ulla dolori

adtendas, quantum de legibus ipse queratur
fatorum et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem. Nam quaerit ab omni,
quisquis adest, socio, cur haec in tempora duret,
quod facinus dignum tam longo admiserit aevo.
Haec eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
portante ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrumas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
si foret exstinctus diverso tempore, quo iam
coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara
et ruit ante aram summi Iovis, ut vetulus bos,
qui domini cultris tenue et miserabile collum
praebet, ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: sed torva canino
latravit rictu, quae post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros, et regem transeo Ponti,
et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
respicere ad longae iussit spatia ultima vitae.
Exsilium et carcer Minturnarumque paludes
et mendicatus victa Carthagine panis
hinc causas habuere. Quid illo cive tulisset
natura in terris, quid Roma beatius umquam,
si, circumducto captivorum agmine et omni
bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
quum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres

optandas: sed multae urbes et publica vota
vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Urbis
servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit ceciditque Cethegus
integer, et iacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
murmure, quum Veneris fanum videt, anxia mater,
usque ad delicias votorum. *Cur tamen,* inquit,
corripias? Pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
ipsa habuit: cuperet Rutilae Virginia gibbum
accipere, atque suam Rutilae dare. Filius autem
corporis egregii miseros trepidosque parentes
semper habet: rara est adeo concordia formae
atque pudicitiae. Sanctos licet horrida mores
tradiderit domus ac veteres imitata Sabinos,
praeterea castum ingenium vultumque modestum,
sanguine ferventem, tribuat natura benigna
larga manu; (quid enim puero conferre potest plus
custode et cura natura potentior omni?)
non licet esse viris: nam prodiga corruptoris
improbitas ipsos audet tentare parentes:
tanta in muneribus fiducia! Nullus ephebum
deformem saeva castravit in arce tyrannus;
nec praetextatum rapuit Nero loripedem, vel
strumosum, atque utero pariter gibboque tumentem.
I nunc, et iuvenis specie laetare tui! Quem
maiora exspectant discrimina? Fiet adulter
publicus, et poenas metuet, quascumque mariti
exigere irati; nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. Exigit autem
interdum iste dolor plus, quam lex ulla dolori

concessit. Necat hic ferro; secat ille cruentis
verberibus; quosdam moechos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectae fiet adulter
matronae: mox quum dederit Servilia numos,
fiet et illius, quam non amat: exuet omnem
corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
inguinibus, sive est haec Oppia sive Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
»Sed casto quid forma nocet?« Quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe haec, ceu fastidita, repulsâ.
Nec Stheneboea minus, quam Cressa, excanduit, et se
concussere ambae. Mulier saevissima tunc est,
quum stimulos odio pudor admovet. Elige, quidnam
suadendum esse putes, cui nubere Caesaris uxor
destinat? Optimus hic, et formosissimus idem
gentis patriciae, rapitur miser exstinguendus
Messalinae oculis: dudum sedet illa parato
flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
sternitur, et ritu decies centena dabuntur
antiquo; veniet cum signatoribus auspex.
Haec tu secreta et paucis commissa putabas?
Non, nisi legitime, vult nubere. Quid placeat, dic:
ni parere velis, pereundum erit ante lucernas:
si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
nota Urbi et populo, contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
obsequere imperio, si tanti vita dierum
paucorum. Quidquid levius meliusque putaris,
praebenda est gladio pulcra haec et candida cervix.
»Nil ergo optabunt homines?« Si consilium vis,
permittes ipsis expendere numinibus, quid
conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.

Nam pro iucundis aptissima quaeque dabunt di.
Carior est illis homo, quam sibi. Nos, animorum
impulsu et caeca magnaque cupidine ducti,
coniugium petimus, partumque uxoris: at illis
notum, qui pueri qualisque futura sit uxor.
Ut tamen et poscas aliquid, voveasque sacellis
exta, et candiduli divina tomacula porci:
orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem,
qui spatium vitae extremum inter munera ponat
naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
nesciat irasci, cupiat nihil, et potiores
Herculis aerumnas credat saevosque labores
et Venere, et coenis, et pluma Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare: semita certe
tranquillae per virtutem patet unica vitae.
Nullum numen habes, si sit prudentia; sed te
nos facimus, Fortuna, deam, coeloque locamus.

SATIRA XI.

ARG. Inter ludos Megalesiacos invitans ad se Persicum, de luxuria in coenis agit, et suum contra convivium, ad quod amicum vocat, describit, frugi ac modicum, cibosque ac vina apud se nata, in villa sua Tiburtina. Itaque ut veniat hortatur; nam interdum et genio esse indulgendum.

Atticus eximie si coenat, lautus habetur;
si Rutilus, demens. Quid enim maiore cachinno
excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
convictus, thermae, stationes, omne theatrum
de Rutilo. Nam dum valida ac iuvenilia membra
sufficiunt galeae, dumque ardent sanguine, fertur,

non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno,
scripturus leges et regia verba lanistae.
Multos porro vides, quos saepe elusus ad ipsum
creditor introitum solet exspectare macelli,
et quibus in solo vivendi causa palato est.
Egregius coenat meliusque miserrimus horum
et cito casurus iam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quaerunt,
numquam animo pretiis obstantibus. Interius si
attendas, magis illa iuvant, quae pluris emuntur.
Ergo haud difficile est, perituram accersere summam
lancibus oppositis, vel matris imagine fracta,
et quadringentis numis condire gulosum
fictile: sic veniunt ad miscellanea ludi.
Refert ergo, quis haec eadem paret: in Rutilo nam
luxuria est, in Ventidio laudabile nomen
sumit, et a censu famam trahit. Illum ego iure
despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem
ignoret, quantum ferrata distet ab arca
sacculus. E coelo descendit *Γνῶθι σεαυτὸν*,
figendum et memori tractandum pectore, sive
coniugium quaeras, vel sacri in parte Senatus
esse velis: nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se traducebat Ulixes.
Ancipitem seu tu magno discrimine causam
protegere affectas, te consule; dic tibi, qui sis,
orator vehemens, an Curtius et Matho buccae.
Noscenda est mensura sui spectandaque rebus
in summis minimisque, etiam quum piscis emetur,
ne mullum cupias, quum sit tibi gobio tantum
in loculis. Quis enim te, deficiente crumena
et crescente gula, manet exitus, aere paterno

ac rebus mersis in ventrem, fenoris atque
argenti gravis et pecorum agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non praematuri cineres, nec funus acerbum
luxuriae, sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae
et coram dominis consumitur: inde ubi paulum,
nescio quid, superest, et pallet fenoris auctor,
qui vertere solum, Baias et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius, quam
Exquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
moestitia est, caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non haeret gutta: morantur
pauci ridiculum et fugientem ex Urbe pudorem.
  Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non praestem vita, vel moribus, et re;
sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
hospes, et ipse tamen contingens sanguine coelum:
alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
haedulus et toto grege mollior, inscius herbae,
necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
qui plus lactis habet, quam sanguinis; et montani
asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia praeterea tortoque calentia foeno
ova adsunt, ipsis cum matribus, et servatae
parte anni, quales fuerant in vitibus, uvae:

Signinum Syriumque pyrum, de corbibus ïsdem
aemula Picenis, et odoris mala recentis,
nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
auctumnum et crudi posuere pericula succi.
Haec olim nostri iam luxuriosa Senatus
coena fuit. Curius, parvo quae legerat horto,
ipse focis brevibus ponebat oluscula, quae nunc
squalidus in magna fastidit compede fossor,
qui meminit, calidae sapiat quid vulva popinae.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
moris erat quondam festis servare diebus,
ac natalitium cognatis ponere lardum,
accedente nova,si quam dabat hostia, carne.
Cognatorum aliquis, titulo ter Consulis atque
castrorum imperiis et Dictatoris honore
functus, ad has epulas solito maturius ibat,
erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios durumque Catonem
et Scauros et Fabricios, rigidique severos
censoris mores etiam collega timeret;
nemo inter curas et seria duxit habendum,
qualis in Oceano fluctu testudo nataret,
clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum:
sed nudo latere et parvis frons aerea lectis
vile coronati caput ostendebat aselli,
ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus atque supellex.
Tunc rudis et Graias mirari nescius artes,
urbibus eversis, praedarum in parte reperta
magnorum artificum frangebat pocula miles,
ut phaleris gauderet equus, caelataque cassis
Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,

ac nudam effigiem clypeo fulgentis et hasta
pendentisque dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino
omnia tunc; quibus invideas, si lividulus sis.
Templorum quoque maiestas praesentior, et vox
nocte fere media mediamque audita per Urbem,
litore ab Oceano Gallis venientibus, et dîs
officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam praestare solebat
fictilis et nullo violatus Iupiter auro.
Illa domi natas nostraque ex arbore mensas
tempora viderunt; hos lignum stabat in usus,
annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
At nunc divitibus coenandi nulla voluptas,
nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur
unguenta atque rosae, latos nisi sustinet orbes
grande ebur, et magno sublimis pardus hiatu,
dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes
et Mauri celeres et Mauro obscurior Indus,
et quos deposuit Nabataeo belua saltu,
iam nimios capitique graves. Hinc surgit orexis,
hinc stomacho bilis: nam pes argenteus illis,
annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
convivam caveo, qui me sibi comparat, et res
despicit exiguas: adeo nulla uncia nobis
est eboris, nec tessellae nec calculus ex hac
materia: quin ipsa manubria cultellorum
ossea. Non tamen his ulla unquam opsonia fiunt
rancidula, aut ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
sumine cum magno lepus atque aper et pygargus

et Scythicae volucres et phoenicopterus ingens
et Gaetulus oryx, hebeti lautissima ferro
caeditur et tota sonat ulmea coena Subura.
Nec frustum capreae subducere, nec latus Afrae
novit avis noster tirunculus ac rudis omni
tempore et exiguae frustis imbutus ofellae.
Plebeios calices et paucis assibus emtos
porriget incultus puer atque a frigore tutus:
non Phryx aut Lycius, non a mangone petitus
quisquam erit et magno. Quum poscis, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi rectique capilli,
atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
et casulam et notos tristis desiderat hoedos,
ingenui vultus puer ingenuique pudoris,
quales esse decet, quos ardens purpura vestit;
nec pugillares defert in balnea raucus
testiculos, nec vellendas iam praebuit alas,
crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
a quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
namque una atque eadem est vini patria atque ministri.
Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
incipiat prurire choro, plausuque probatae
ad terram tremulo descendant clune puellae,
irritamentum Veneris languentis, et acres
divitis urticae; maior tamen ista voluptas
alterius sexus; magis ille extenditur, et mox
auribus atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus. Audiat ille
testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans

fornice mancipium quibus abstinet; ille fruatur
vocibus obscoenis omnique libidinis arte,
qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem:
namque ibi Fortunae veniam damus. Alea turpis,
turpe et adulterium mediocribus. Haec eadem illi
omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
  Sed nunc dilatis averte negotia curis,
et gratam requiem dona tibi, quando licebit
per totam cessare diem. Non fenoris ulla
mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
humida suspectis referens multicia rugis,
vexatasque comas, et vultum auremque calentem.
Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
pone domum, servos, et quidquid frangitur illis
aut perit; ingratos ante omnia pone sodales.
  Interea Megalesiacae spectacula mappae
Idaeum solenne colunt, similisque triumpho
praeda caballorum Praetor sedet, ac, mihi pace
immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
totam hodie Romam circus capit, et fragor aurem
percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam si deficeret, moestam attonitamque videres
hanc urbem, veluti Cannarum pulvere victis
consulibus. Spectent iuvenes, quos clamor et audax
sponsio, quos cultae decet adsedisse puellae;
spectent hoc nuptae iuxta recubante marito,
quod pudeat narrasse aliquem praesentibus ipsis.
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem

effugiatque togam. Iam nunc in balnea, salva
fronte, licet vadas, quamquam solida hora supersit
ad sextam. Facere hoc non possis quinque diebus
continuis, quia sunt talis quoque taedia vitae
magna. Voluptates commendat rarior usus.

SATIRA XII.

ARG. Gratulatus amico felicem ex tempestate reditum et sacrificium idcirco pollicitus, non tamen se hoc facere ait, ut hereditatem eius captet, siquidem ille tribus liberis gaudeat; deinde de heredipetis pluribus disserit.

Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux,
qua festus promissa deis animalia cespes
exspectat. Niveam Reginae caedimus agnam:
par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura:
sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio servata Iovi, frontemque coruscat:
quippe ferox vitulus, templis maturus et arae,
spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi similisque affectibus esset,
pinguior Hispulla traheretur taurus, et ipsa
mole piger, nec finitima nutritus in herba,
laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
iret, et a grandi cervix ferienda ministro,
ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque passi
nuper, et incolumem sese mirantis amici.
Nam praeter pelagi casus, et fulguris ictum
evasi, densae coelum abscondere tenebrae
nube una, subitusque antennas impulit ignis,
quum se quisque illo percussum crederet, et mox

attonitus nullum conferri posse putaret
naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
talia, tam graviter, si quando poetica surgit
tempestas. Genus ecce aliud discriminis: audi,
et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis
eiusdem: pars dira quidem, sed cognita multis,
et quam votiva testantur fana tabella
plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Quum plenus fluctu medius foret alveus, et iam,
alternum puppis latus evertentibus undis
arboris incertae, nullam prudentia cani
rectoris conferret opem; decidere iactu
coepit cum ventis, imitatus castora, qui se
eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
testiculi, atque ideo medicatum intelligit inguen.
Fundite, quae mea sunt, dicebat, *cuncta*, Catullus,
praecipitare volens etiam pulcerrima, vestem
purpuream, teneris quoque Maecenatibus aptam,
atque alias, quarum generosi graminis ipsum
infecit natura pecus; sed et egregius fons
viribus occultis et Baeticus adiuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem,
et dignum sitiente Pholo, vel coniuge Fusci.
Adde et bascaudas, et mille escaria, multum
caelati, biberat quo callidus emtor Olynthi. —
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
argento praeferre caput, rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
sed vitio caeci propter patrimonia vivunt. —
Iactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
damna levant. Tunc, adversis urgentibus, illuc

decidit, ut malum ferro submitteret, ac se
explicat angustum. Discriminis ultima, quando
praesidia afferimus navem factura minorem.
I nunc et ventis animam committe, dolato
confisus ligno, digitis a morte remotus
quatuor aut septem, si sit latissima taeda!
Mox cum reticulis et pane et ventre lagenae
adspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
prospera vectoris, fatumque valentius Euro
et pelago, postquam Parcae meliora benigna
pensa manu ducunt hilares, et staminis albi
lanificae, modica non multo fortior aura
ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
vestibus extentis, et, quod superaverat unum,
velo prora suo. Iam deficientibus Austris,
spes vitae cum sole redit: tum gratus Iulo,
atque novercali sedes praelata Lavino,
conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
scropha dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen
et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per aequora moles
Tyrrhenamque Pharon porrectaque brachia rursum,
quae pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam. Non sic igitur mirabere portus,
quos natura dedit. Sed trunca puppe magister
interiora petit Baianae pervia cymbae
tuti stagna sinus. Gaudent ibi vertice raso
garrula securi narrare pericula nautae.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
sertaque delubris et farra imponite cultris,
ac molles ornate focos glebamque virentem.

Iam sequar, et sacro, quod praestat, rite peracto,
inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Iovem, Laribusque paternis
thura dabo, atque omnes violae iactabo colores.
Cuncta nitent: longos erexit ianua ramos,
et matutinis operatur festa lucernis.
  Nec suspecta tibi sint haec, Corvine. Catullus,
pro cuius reditu tot pono altaria, parvos
tres habet heredes. Libet exspectare, quis aegram
et claudentem oculos gallinam impendit amico
tam sterili. Verum haec nimia est impensa: coturnix
nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
si coepit locuples Gallita et Paccius orbi,
legitime fixis vestitur tota tabellis
porticus: exsistunt, qui promittunt hecatomben,
quatenus hic non sunt nec venales elephanti,
nec Latio aut usquam sub nostro sidere talis
belua concipitur; sed furva gente petita
arboribus Rutulis et Turni pascitur agro,
Caesaris armentum, nulli servire paratum
privato: siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali et nostris ducibus regique Molosso
horum maiores et dorso ferre cohortes,
partem aliquam belli, et euntem in proelia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Histrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
et cadat ante Lares Gallitae, victima sacra
tantis digna deis et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
de grege servorum magna et pulcerrima quaeque
corpora, vel pueris et frontibus ancillarum

imponet vittas, et, si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etsi
non sperat tragicae furtiva piacula cervae.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
mille rates: nam si Libitinam evaserit aeger,
delebit tabulas, inclusus carcere nassae,
post meritum sane mirandum, atque omnia soli
forsan Pacuvio breviter dabit. Ille superbus
incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam
grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quaeso, vel Nestora totum:
possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
exaequet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

SATIRA XIII.

ARG. Fraudatus fuerat Calvinus ab amico, qui depositum abiuraverat. Itaque de improbis periurisque agitur, ac de fontibus et causis huius improbitatis, deque conscientia et poenis maleficorum.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
displicet auctori. Prima est haec ultio, quod se
iudice nemo nocens absolvitur, improba quamvis
gratia fallacis Praetoris vicerit urnam.
Quid sentire putas omnes, Calvine, recenti
de scelere et fidei violatae crimine? Sed nec
tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
iacturae te mergat onus; nec rara videmus,
quae pateris. Casus multis hic cognitus, ac iam
tritus, et e medio Fortunae ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus: flagrantior aequo
non debet dolor esse viri, nec vulnere maior.

Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
visceribus, sacrum tibi quod non reddat amicus
depositum. Stupet haec, qui iam post terga reliquit
sexaginta annos, Fonteio Consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis usu?
Magna quidem, sacris quae dat praecepta libellis
victrix Fortunae sapientia. Dicimus autem
hos quoque felices, qui ferre incommoda vitae,
nec iactare iugum, vita didicere magistra.
Quae tam festa dies, ut cesset prodere furem,
perfidiam, fraudes atque omni ex crimine lucrum
quaesitum, et partos gladio vel pyxide numos?
Rari quippe boni: numero vix sunt totidem, quot
Thebarum portae, vel divitis ostia Nili.
Nona aetas agitur, peioraque saecula ferri
temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
nomen et a nullo posuit Natura metallo:
nos hominum divûmque fidem clamore ciemus,
quanto Faesidium laudat vocalis agentem
sportula? Dic, senior bulla dignissime, nescis,
quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
exigis a quoquam, ne peieret, et putet ullis
esse aliquod numen templis araeque rubenti?
Quondam hoc indigenae vivebant more, priusquam
sumeret agrestem, posito diademate, falcem
Saturnus fugiens; tunc, quum virguncula Iuno
et privatus adhuc Idaeis Iupiter antris;
nulla super nubes convivia Coelicolarum,
nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
ad cyathos, et iam siccato nectare tergens
brachia Vulcanus Liparaea nigra taberna.

Prandebat sibi quisque deus, nec turba deorum
talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis
numinibus miserum urgebant Atlanta minori
pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
imperium, aut Sicula torvus cum coniuge Pluton.
Nec rota, nec Furiae, nec saxum, aut vulturis atri
poena; sed infernis hilares sine regibus umbrae.
Improbitas illo fuit admirabilis aevo.
Credebant hoc grande nefas et morte piandum,
si iuvenis vetulo non adsurrexerat, et si
barbato cuicumque puer, licet ipse videret
plura domi fraga, et maiores glandis acervos.
Tam venerabile erat, praecedere quatuor annis,
primaque par adeo sacrae lanugo senectae!
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
si reddat veterem cum tota aerugine follem,
prodigiosa fides et Tuscis digna libellis,
quaeque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
hoc monstrum puero et miranti iam sub aratro
piscibus inventis, et fetae comparo mulae,
sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,
examenve apium longa consederit uva
culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
gurgitibus miris et lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
sacrilega? Quid, si bis centum perdidit alter
hoc arcana modo? maiorem tertius illo
summam, quam patulae vix ceperat angulus arcae?
Tam facile et pronum est, superos contemnere testes,
si mortalis idem nemo sciat! Adspice, quanta
voce neget! quae sit ficti constantia vultus!
Per Solis radios Tarpeiaque fulmina iurat

et Martis frameam et Cirrhaei spicula vatis,
per calamos venatricis pharetramque Puellae,
perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem;
addit et Herculeos arcus hastamque Minervae,
quidquid habent telorum armamentaria coeli.
Si vero pater est: *Comedam,* inquit, *flebile nati*
sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt, qui in Fortunae iam casibus omnia ponunt,
et nullo credunt mundum rectore moveri,
Natura volvente vices et lucis et anni;
atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen poena sequatur:
hic putat esse deos, et peierat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis, et irato feriat mea lumina sistro,
dummodo vel caecus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis et vomicae putres et dimidium crus
sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. Quid enim velocis gloria plantae
praestat et esuriens Pisaeae ramus olivae?
Ut sit magna, tamen certe lenta ira deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
quando ad me venient? Sed et exorabile numen
fortasse experiar: solet his ignoscere. Multi
committunt eadem diverso crimina fato:
ille crucem pretium sceleris tulit, hic diadema.
Sic animum dirae trepidum formidine culpae
confirmant. Tunc te sacra ad delubra vocantem
praecedit, trahere immo ultro ac vexare paratus.
Nam quum magna malae superest audacia causae,
creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
urbani qualem fugitivus scurra Catulli:

tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
vel potius, quantum Gradivus Homericus: *Audis,*
Iupiter, haec, nec labra moves, quum mittere vocem
debueras vel marmoreus vel aëneus? aut cur
in carbone tuo charta pia thura soluta
ponimus, et sectum vituli iecur, albaque porci
omenta? Ut video, nullum discrimen habendum est
effigies inter vestras statuamque Bathylli.
Accipe, quae contra valeat solatia ferre,
et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
a Cynicis tunica distantia, non Epicurum
suspicit exigui laetum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis maioribus aegri;
tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
ostendis, taceo; nec pugnis caedere pectus
te veto, nec plana faciem contundere palma,
quandoquidem accepto claudenda est ianua damno,
et maiore domus gemitu, maiore tumultu
planguntur numi, quam funera. Nemo dolorem
fingit in hoc casu, vestem diducere summam
contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrumis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela,
si, decies lectis diversa in parte tabellis,
vana supervacui dicunt chirographa ligni,
arguit ipsorum quos litera gemmaque princeps
sardonychus, loculis quae custoditur eburnis:
ten', o delicias! extra communia censes
ponendum, quia tu gallinae filius albae,
nos viles pulli, nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam et mediocri bile ferendam,
si flectas oculos maiora ad crimina. Confer

conductum latronem, incendia sulphure coepta
atque dolo, primos quum ianua colligit ignes;
confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
pocula, adorandae robiginis, et populorum
dona vel antiquo positas a rege coronas.
Haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam
Neptuni: qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices mercatoremque veneni,
et deducendum corio bovis in mare, cum quo
clauditur adversis innoxia simia fatis.
Haec quota pars scelerum, quae custos Gallicus Urbis
usque a lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
sufficit una domus. Paucos consume dies, et
dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
in Meroe crasso maiorem infante mamillam?
Caerula quis stupuit Germani lumina, flavam
caesariem et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod haec illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres nubemque sonoram
Pygmaeus parvis currit bellator in armis:
mox impar hosti raptusque per aera curvis
unguibus a saeva fertur grue. Si videas hoc
gentibus in nostris, risu quatiare; sed illic,
quamquam eadem assidue spectantur proelia, ridet
nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.
*Nullane periuri capitis fraudisque nefandae
poena erit?* Abreptum crede hunc graviore catena
protenus, et nostro (quid plus velit ira?) necari
arbitrio: manet illa tamen iactura, nec umquam

depositum tibi sospes erit. Sed corpore trunco
invidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At vindicta bonum vita iucundius ipsa.
Nempe hoc indocti, quorum praecordia nullis
interdum aut levibus videas flagrantia causis.
Quantulacumque adeo est occasio, sufficit irae.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
qui partem acceptae saeva inter vincla cicutae
accusatori nollet dare. Plurima felix
paulatim vitia atque errores exuit omnes,
prima docens rectum Sapientia: quippe minuti
semper et infirmi est animi exiguique voluptas
ultio. Continuo sic collige, quod vindicta
nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
evasisse putes, quos diri conscia facti
mens habet attonitos et surdo verbere caedit
occultum quatiente animo tortore flagellum?
Poena autem vehemens ac multo saevior illis,
quas et Caedicius gravis invenit et Rhadamanthus,
nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates:
haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
depositum retinere et fraudem iure tueri
iurando. Quaerebat enim, quae numinis esset
mens, et an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus: et tamen omnem
vocem adyti dignam templo veramque probavit,
exstinctus tota pariter cum prole domoque
et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
Has patitur poenas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
facti crimen habet. Cedo, si conata peregit?

Perpetua anxietas, nec mensae tempore cessat,
faucibus ut morbo siccis interque molares
difficili crescente cibo: sed vina misellus
exspuit; Albani veteris pretiosa senectus
displicet. Ostendas melius, densissima ruga
cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
et toto versata toro iam membra quiescunt;
continuo templum et violati numinis aras
et, quod praecipuis mentem sudoribus urget,
te videt in somnis; tua sacra et maior imago
humana turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant et ad omnia fulgura pallent,
quum tonat, exanimes quoque primo murmure coeli;
non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
iratus cadat in terras et vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Praeterea, lateris vigili cum febre dolorem
si coepere pati, missum ad sua corpora morbum
infesto credunt a numine: saxa deorum
haec et tela putant. Pecudem spondere sacello
balantem, et Laribus cristam promittere galli
non audent: quid enim sperare nocentibus aegris
concessum? vel quae non dignior hostia vita?
Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia. Quid fas
atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
damnatos, fixa et mutari nescia. Nam quis
peccandi finem posuit sibi? quando recepit
eiectum semel attrita de fronte ruborem?

quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
flagitio? Dabit in laqueum vestigia noster
perfidus, et nigri patietur carceris uncum
aut maris Aegaei rupem scopulosque frequentes
exsulibus magnis. Poena gaudebis amara
nominis invisi, tandemque fatebere laetus,
nec surdum nec Tiresiam quemquam esse deorum.

SATIRA XIV.

ARG. De prava agit liberorum educatione, qua illi vel ad lubidines parentum exemplo, vel ad avaritiam summam inducantur, cuius foeditas et stultitia uberius depingitur.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra,
et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
quae monstrant ipsi pueris traduntque parentes.
Si damnosa senem iuvat alea, ludit et heres
bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec de se melius cuiquam sperare propinquo
concedit iuvenis, qui radere tubera terrae,
boletum condire, et eodem iure natantes
mergere ficedulas didicit, nebulone parente
et cana monstrante gula. Quum septimus annus
transierit puero, nondum omni dente renato,
barbatos licet admoveas mille inde magistros,
hinc totidem, cupiet lauto coenare paratu
semper, et a magna non degenerare culina.
Mitem animum et mores modicis erroribus aequos
praecipit, atque animas servorum et corpora nostra
materia constare putat paribusque elementis,
an saevire docet Rutilus, qui gaudet acerbo

plagarum strepitu, et nullam Sirena flagellis
comparat, Antiphates trepidi laris ac Polyphemus,
tum felix, quoties aliquis tortore vocato
uritur ardenti duo propter lintea ferro?
Quid suadet iuveni laetus stridore catenae,
quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
rusticus? Exspectes, ut non sit adultera Largae
filia, quae numquam maternos dicere moechos
tam cito nec tanto poterit contexere cursu,
ut non ter decies respiret? Conscia matri
virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
implet, et ad moechos dat eisdem ferre cinaedis.
Sic natura iubet: velocius et citius nos
corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
quum subeunt animos auctoribus. Unus et alter
forsitan haec spernant iuvenes, quibus arte benigna
et meliore luto finxit praecordia Titan:
sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
et monstrata diu veteris trahit orbita culpae.
Abstineas igitur damnandis: huius enim vel
una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
ex nobis geniti; quoniam dociles imitandis
turpibus ac pravis omnes sumus; et Catilinam
quocumque in populo videas, quocumque sub axe:
sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
intra quae puer est. Procul hinc, procul inde puellae
lenonum, et cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
turpe paras, ne tu pueri contemseris annos:
sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris fecerit ira
quandoque, et similem tibi se non corpore tantum

nec vultu dederit, morum quoque filius, et qui
omnia deterius tua per vestigia peccet,
corripies nimirum, et castigabis acerbo
clamore, aut post haec tabulas mutare parabis?
Unde tibi frontem libertatemque parentis,
quum facias peiora senex, vacuumque cerebro
iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quaerat?
Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas,
arida cum tota descendat aranea tela,
hic lavet argentum, vasa aspera tergeat alter;
vox domini fremit instantis virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
atria displiceant oculis venientis amici,
ne perfusa luto sit porticus; et tamen uno
semodio scobis haec emundat servulus unus.
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
adspiciat sine labe domum vitioque carentem?
Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti,
si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
utilis et bellorum et rebus pacis agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu
moribus instituas. Serpente ciconia pullos
nutrit, et inventa per devia rura lacerta:
illi eadem sumtis quaerunt animalia pinnis.
Vultur, iumento et canibus crucibusque relictis,
ad fetus properat partemque cadaveris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, et se
pascentis, propria quum iam facit arbore nidos.
Sed leporem aut capream famulae Iovis et generosae
in saltu venantur aves: tunc praeda cubili
ponitur: inde autem, quum se matura levabit

progenies, stimulante fame, festinat ad illam,
quam primum praedam rupto gustaverat ovo.
  Aedificator erat Centronius, et modo curvo
litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,
nunc Praenestinis in montibus alta parabat
culmina villarum, Graecis longeque petitis
marmoribus, vincens Fortunae atque Herculis aedem,
ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat, Centronius imminuit rem,
fregit opes; nec parva tamen mensura relictae
partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
dum meliore novas attollit marmore villas.
  Quidam, sortiti metuentem sabbata patrem,
nil praeter nubes et coeli numen adorant,
nec distare putant humana carne suillam,
qua pater abstinuit; mox et praeputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt et servant ac metuunt ius,
tradidit arcano quodcumque volumine Moses:
non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
quaesitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux
ignava et partem vitae non attigit ullam.
  Sponte tamen iuvenes imitantur cetera: solam
inviti quoque avaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
quum sit triste habitu, vultuque et veste severum.
Nec dubie tamquam frugi laudatur avarus,
tamquam parcus homo et rerum tutela suarum
certa magis, quam fortunas si servet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc,

quo loquor, egregium populus putat atque verendum
artificem : quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocumque modo, maioraque fiunt
incude adsidua semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
qui mirantur opes, qui nulla exempla beati
pauperis esse putant. Iuvenes hortatur, ut illam
ire viam pergant et eidem incumbere sectae.
Sunt quaedam vitiorum elementa: his protenus illos
imbuit et cogit minimas ediscere sordes.
Mox acquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet umquam
mucida caerulei panis consumere frusta,
hesternum solitus medio servare minutal
Septembri : nec non differre in tempora coenae
alterius conchem aestivi cum parte lacerti
signatam vel dimidio putrique siluro,
filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad haec aliquis de ponte, negabit.
Sed quo divitias haec per tormenta coactas,
quum furor haud dubius, quum sit manifesta phrenesis,
ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno quum turget sacculus ore,
crescit amor numi, quantum ipsa pecunia crescit;
et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
altera villa tibi, quum rus non sufficit unum,
et proferre libet fines; maiorque videtur
et melior vicina seges: mercaris et hanc et
arbusta et densa montem qui canet oliva.
Quorum si pretio dominus non vincitur ullo,

nocte boves macri lassoque famelica collo
iumenta ad virides huius mittuntur aristas;
nec prius inde domum, quam tota novalia saevos
in ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent
et quot venales iniuria fecerit agros.
»Sed qui sermones? quae foedae buccina famae?«
Quid nocet hoc? inquit. *Tunicam mihi malo lupini,*
quam si me toto laudet vicinia pago
exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet et morbis et debilitate carebis
et luctum et curam effugies, et tempora vitae
longa tibi post haec fato meliore dabuntur,
si tantum culti solus possederis agri,
quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis aetate et Punica passis
proelia vel Pyrrhum immanem gladiosque Molossos
tandem pro multis vix iugera bina dabantur
vulneribus. Merces ea sanguinis atque laboris
nullis visa umquam meritis minor, aut ingratae
curta fides patriae. Saturabat glebula talis
patrem ipsum turbamque casae, qua feta iacebat
uxor et infantes ludebant quatuor, unus
vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
a scrobe vel sulco redeuntibus altera coena
amplior et grandes fumabant pultibus ollae.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
Inde fere scelerum causae, nec plura venena
miscuit aut ferro grassatur saepius ullum
humanae mentis vitium, quam saeva cupido
indomiti census: nam dives qui fieri vult,
et cito vult fieri. Sed quae reverentia legum,
quis metus aut pudor est unquam properantis avari?

Vivite contenti casulis et collibus istis,
o pueri, Marsus dicebat et Hernicus olim
Vestinusque senex; *panem quaeramus aratro,*
qui satis est mensis. Laudant hoc numina ruris,
quorum ope et auxilio, gratae post munus aristae,
contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
per glaciem perone tegi; qui submovet Euros
pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
ad scelus atque nefas, quodcunque est, purpura ducit
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
post finem auctumni media de nocte supinum
clamosus iuvenem pater excitat: *Accipe ceras,*
scribe, puer, vigila, causas age, perlege rubras
maiorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo naresque pilosas
adnotet et grandes miretur Laelius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
afferat; aut, longos castrorum ferre labores
si piget et trepido solvunt tibi cornua ventrem
cum lituis audita, pares, quod vendere possis
pluris dimidio, nec te fastidia mercis
ullius subeant ablegandae Tiberim ultra:
neu credas ponendum aliquid discriminis inter
unguenta et corium. Lucri bonus est odor ex re
qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
versetur, dîs atque ipso Iove digna, poetae:
»Unde habeas, quaerit nemo; sed oportet habere.«
Hoc monstrant vetulae pueris poscentibus assem,
hoc discunt omnes ante alpha et beta puellae.
Talibus instantem monitis quemcunque parentem
sic possem affari: Dic, o vanissime, quis te

festinare iubet? Meliorem praesto magistro
discipulum. Securus abi: vinceris, ut Aiax
praeteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris: nondum implevere medullas
naturae mala nequitiae. Quum pectere barbam
coeperit et longi mucronem admittere cultri,
falsus erit testis, vendet periuria summa
exigua, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam iam crede nurum, si limina vestra
mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
per somnum digitis! Nam quae terraque marique
acquirenda putas, brevior via conferet illi:
nullus enim magni sceleris labor. *Haec ego numquam
mandavi,* dices olim, *nec talia suasi.*
Mentis causa malae tamen est et origo penes te.
Nam quisquis magni census praecepit amorem,
et laevo monitu pueros producit avaros,
[et qui per fraudes patrimonia conduplicare]
dat libertatem et totas effudit habenas
curriculo: quem si revoces, subsistere nescit,
et te contemto rapitur, metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
Quum dicis iuveni stultum, qui donet amico,
qui paupertatem levet attollatque propinqui:
et spoliare doces, et circumscribere, et omni
crimine divitias acquirere, quarum amor in te est,
quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum
dilexit Thebas, si Graecia vera, Menoeceus:
in quarum sulcis legiones dentibus anguis
cum clypeis nascuntur et horrida bella capessunt

continuo, tanquam et tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cuius scintillas ipse dedisti,
flagrantem late et rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
in cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis genesis tua: sed grave, tardas
exspectare colus. Morieris stamine nondum
abrupto. Iam nunc obstas et vota moraris:
iam torquet iuvenem longa et cervina senectus.
Ocius Archigenen quaere, atque eme, quod Mithridates
composuit, si vis aliam concerpere ficum,
atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.
Monstro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
nulla aequare queas Praetoris pulpita lauti:
si spectas, quanto capitis discrimine constant
incrementa domus, aerata multus in area
fiscus, et ad vigilem ponendi Castora numi,
ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit, et res
non potuit servare suas. Ergo omnia Florae
et Cereris licet et Cybeles aulaea relinquas:
tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
corpora, quique solent rectum descendere funem,
quam tu, Corycia semper qui puppe moraris
atque habitas, Coro semper tollendus et Austro
perditus, a Siculis sacci mercator olentis;
qui gaudes, pingui antiquae de litore Cretae
passum et municipes Iovis advexisse lagenas?
Hic tamen, ancipiti figens vestigia planta,
victum illa mercede parat, brumamque famemque

illa reste cavet: tu propter mille talenta
et centum villas temerarius. Adspice portus,
et plenum magnis trabibus mare; plus hominum est iam
in pelago: veniet classis, quocumque vocarit
spes lucri, nec Carpathium Gaetulaque tantum
aequora transsiliet, sed, longe Calpe relicta,
audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operae pretium est, ut tenso folle reverti
inde domum possis tumidaque superbus aluta
oceani monstra et iuvenes vidisse marinos.
Non unus mentes agitat furor. Ille sororis
in manibus vultu Eumenidum terretur et igni:
hic bove percusso mugire Agamemnona credit
aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
curatoris eget, qui navem mercibus implet
ad summum latus et tabula distinguitur unda;
quum sit causa mali tanti et discriminis huius
concisum argentum in titulos faciesque minutas.
Occurrunt nubes et fulgura. *Solvite funem,*
frumenti dominus clamat piperisque coëmtor;
nil color hic coeli, nil fascia nigra minatur;
aestivum tonat. Infelix hac forsitan ipsa
nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
obrutus, et zonam laeva morsuque tenebit.
Sed cuius votis modo non suffecerat aurum,
quod Tagus et rutila volvit Pactolus arena,
frigida sufficient velantes inguina panni,
exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
dum rogat, et picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis cura maiore metuque
servantur. Misera est magni custodia census.
Dispositis praedives hamis vigilare cohortem

servorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
electro signisque suis, Phrygiaque columna,
atque ebore, et lata testudine. Dolia nudi
non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
cras domus, aut eadem, plumbo commissa, manebit.
Sensit Alexander, testa quum vidit in illa
magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
passurus gestis aequanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia: sed te
nos facimus, Fortuna, deam. Mensura tamen quae
sufficiat census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis atque fames et frigora poscunt,
quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
quantum Socratici ceperunt ante penates.
Numquam aliud Natura, aliud Sapientia dicet.
Acribus exemplis videor te claudere? Misce
ergo aliquid nostris de moribus: effice summam,
bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Haec quoque si rugam trahit, extenditque labellum;
sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra:
nec Croesi fortuna umquam, nec Persica regna
sufficient animo, nec divitiae Narcissi,
indulsit Caesar cui Claudius omnia, cuius
paruit imperiis, uxorem occidere iussus.

SATIRA XV.

ARG. De Aegyptiorum superstitione, qui non solum plantas et animalia colant, sed adeo homines immolent et inter se ad internecionem usque disceptent ob religionum diversitatem. Quam barbariem aversatus, humanitatem suadet et ad mitiores animi sensus alendos adhortatur.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
pars haec: illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
dimidio magicae resonant ubi Memnone chordae,
atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic caeruleos, hic piscem fluminis, illic
oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et caepe nefas violare ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis
numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
mensa. Nefas illic fetum iugulare capellae:
carnibus humanis vesci licet. Attonito quum
tale super coenam facinus narraret Ulixes
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
moverat, ut mendax aretalogus. *In mare nemo*
hunc abicit, saeva dignum veraque Charybdi,
fingentem immanes Laestrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa,
Cyaneas, plenos et tempestatibus utres
crediderim, aut tenui percussum verbere Circes
et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phaeaca putavit?
Sic aliquis merito, nondum ebrius, et minimum qui

de Corcyraea temetum duxerat urna:
solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper Consule Iunio
gesta super calidae referemus moenia Copti;
nos vulgi scelus, et cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus a Pyrrha, quamquam omnia syrmata volvas,
nullus apud tragicos populus facit. Accipe, nostro
dira quod exemplum feritas produxerit aevo.
Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
immortale odium et nunquam sanabile vulnus
ardet adhuc Coptos et Tentyra. Summus utrimque
inde furor vulgo, quod numina vicinorum
odit uterque locus, quum solos credat habendos
esse deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
alterius populi rapienda occasio cunctis
visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne
laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia coenae
sentirent, positis ad templa et compita mensis
pervigilique toro, quem luce ac nocte iacentem
septimus interea sol invenit. Horrida sane
est Coptos: sed luxuria, quantum ipse notavi,
barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod et facilis victoria de madidis et
blaesis atque mero titubantibus. Inde virorum
saltatus nigro tibicine, qualiacumque
unguenta, et flores, multaeque in fronte coronae:
hinc ieiunum odium. Sed iurgia prima sonare
incipiunt animis ardentibus: haec tuba rixae.
Dehinc clamore pari concurritur, et vice teli
saevit nuda manus. Paucae sine vulnere malae.
Vix cuiquam aut nulli toto certamine nasus
integer. Adspiceres iam tota per agmina vultus

dimidios, alias facies, et hiantia ruptis
ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, et pueriles
exercere acies, quod nulla cadavera calcent.
Et sane quo tot rixantis millia turbae,
si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, et iam
saxa inclinatis per humum quaesita lacertis
incipiunt torquere, domestica seditioni
tela; nec hunc lapidem, quales et Turnus et Aiax,
vel quo Tydides percussit pondere coxam
Aeneae; sed quem valeant emittere dextrae
illis dissimiles, et nostro tempore natae.
Nam genus hoc vivo iam decrescebat Homero.
Terra malos homines nunc educat atque pusillos.
Ergo deus, quicumque adspexit, ridet et odit.
A deverticulo repetatur fabula. Postquam
subsidiis aucti, pars altera promere ferrum
audet, et infestis pugnam instaurare sagittis;
terga fugae celeri praestantibus omnibus, instant,
qui vicina colunt umbrosae Tentyra palmae.
Labitur hic quidam, nimia formidine cursum
praecipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
frusta ac particulas, ut multis mortuus unus
sufficeret, totum corrosis ossibus edit
victrix turba: nec ardenti decoxit aëno
aut verubus; longum usque adeo tardumque putavit
exspectare focos, contenta cadavere crudo.
Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
quem summa coeli raptum de parte Prometheus
donavit terris. Elemento gratulor, et te
exsultare reor. Sed qui mordere cadaver

sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quaeras et dubites, an
prima voluptatem gula senserit. Ultimus autem,
qui stetit absumto iam toto corpore, ductis
per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, ut fama, alimentis talibus olim
produxere animas: sed res diversa, sed illic
fortunae invidia est, bellorumque ultima, casus
extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
exemplum esse cibi; sicut modo dicta mihi gens
post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
pallorem ac maciem et tenues miserantibus artus,
membra aliena fame lacerabant, esse parati
et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve deorum
viribus abnuerit dira atque immania passis,
et quibus illorum poterant ignoscere manes,
quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis praecepta monent: nec enim omnia, quaedam
pro vita facienda putat. Sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui praesertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias nostrasque habet orbis Athenas.
Gallia causidicos docuit facunda Britannos:
de conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus; et par
virtute atque fide, sed maior clade Saguntus
tale quid excusat. Maeotide saevior ara
Aegyptus. Quippe illa nefandi Taurica sacri
inventrix, homines (ut iam, quae carmina tradunt,
digna fide credas) tantum immolat, ulterius nil

aut gravius cultro timet hostia. Quis modo casus
impulit hos, quae tanta fames, infestaque vallo
arma coegerunt, tam detestabile monstrum
audere? Anne aliam, terra Memphitide sicca,
invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri nec Britones umquam,
Sauromataeve truces aut immanes Agathyrsi,
hac saevit rabie imbelle et inutile vulgus,
parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
et brevibus pictae remis incumbere testae.
Nec poenam sceleri invenies, nec digna parabis
supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
et similes ira atque fames. Mollissima corda
humano generi dare se Natura fatetur,
quae lacrumas dedit: haec nostri pars optima sensus.
Plorare ergo iubet casum lugentis amici
squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
circumscriptorem, cuius manantia fletu
ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturae imperio gemimus, quum funus adultae
virginis occurrit, vel terra clauditur infans
et minor igne rogi. Quis enim bonus et face dignus
arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
a grege mutorum, atque ideo venerabile soli
sortiti ingenium, divinorumque capaces
atque exercendis capiendisque artibus apti
sensum a coelesti demissum traximus arce,
cuius egent prona et terram spectantia. Mundi
principio indulsit communis conditor illis
tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
affectus petere auxilium et praestare iuberet,

dispersos trahere in populum, migrare vetusto
de nemore, et proavis habitatas linquere silvas;
aedificare domos, Laribus coniungere nostris
tectum aliud, tutos vicino limine somnos
ut collata daret fiducia; protegere armis
lapsum aut ingenti nutantem vulnere civem,
communi dare signa tuba, defendier îsdem
turribus, atque una portarum clave teneri.
Sed iam serpentum maior concordia. Parcit
cognatis maculis similis fera. Quando leoni
fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
expiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
perpetuam: saevis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum letale incude nefanda
produxisse parum est, quum rastra et sarcula tantum
adsueti coquere, et, marris ac vomere lassi,
nescierint primi gladios excudere fabri:
adspicimus populos, quorum non sufficit irae
occidisse aliquem; sed pectora, brachia, vultum
crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
vel quo non fugeret, si nunc haec monstra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abstinuit qui
tamquam homine, et ventri indulsit non omne legumen?

SATIRA XVI.

ARG. De praerogativis militum exponit, ut qui suis peculiaribus iuribus utantur, honoribusque ac praemiis ornentur a ducibus suis. (Satira suppositicia videtur.)

Quis numerare queat felicis praemia, Galle,
militiae? Nam si subeantur prospera castra,

me pavidum excipiet tironem porta secundo
sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
quam si nos Veneris commendet epistola Marti
et Samia genitrix quae delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
audeat; immo et, si pulsetur, dissimulet, nec
audeat excussos Praetori ostendere dentes
et nigram in facie tumidis livoribus offam
atque oculos, medico nil promittente, relictos.
Bardiacus iudex datur haec punire volenti
calceus, et grandes magna ad subsellia surae,
legibus antiquis castrorum et more Camilli
servato, miles ne vallum litiget extra
et procul a signis. Iustissima centurionum
cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
ultio, si iustae defertur causa querelae.
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli
consensu magno officiunt; curabilis ut sit
vindicta, et gravior, quam iniuria. Dignum erit ergo
declamatoris Mutinensis corde Vagellî,
quum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
millia clavorum. Quis tam procul absit ab Urbe?
praeterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
ut veniat? Lacrumae siccentur protenus, et se
excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem; iudex quum dixerit, audeat ille
nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi,
et credam dignum barba dignumque capillis
maiorum. Citius falsum producere testem
contra paganum possis, quam vera loquentem
contra fortunam armati contraque pudorem.
Praemia nunc alia, atque alia emolumenta notemus

sacramentorum. Convallem ruris aviti
improbus aut campum mihi si vicinus ademit,
aut sacrum effodit medio de limite saxum,
quod mea cum vetulo coluit puls annua libo,
debitor aut sumtos pergit non reddere numos,
vana supervacui dicens chirographa ligni:
exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
taedia, mille morae; toties subsellia tantum
sternuntur; iam facundo ponente lacernas
Caedicio et Fusco iam micturiente, parati
digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt et balteus ambit,
quod placitum est ipsis, praestatur tempus agendi,
nec res atteritur longo sufflamine litis.
  Solis praeterea testandi militibus ius
vivo patre datur: nam, quae sunt parta labore
militiae, placuit non esse in corpore census,
omne tenet cuius regimen pater. Ergo Coranum,
signorum comitem castrorumque aera merentem,
quamvis iam tremulus, captat pater. Hunc labor aequus
provehit, et pulcro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
ut laeti phaleris omnes, et torquibus omnes.

PRISTINAE LECTIONIS VARIETAS

IN PERSIO.

SAT. I. 8. Nam Romae est quis non? at si fas d. — 10. ac nucibus. — 13. Scribimus, inclusus n. — 18. colluerit. — 35. et tenero. — 67. an prandia r. — 93. didicit veraum.

SAT. II. 9. inmurmurat. — 10. ebullit. — 14. ducitur uxor. — 39. Ast ego. — 54. excutiat guttas laetari pr. c. — 61. in terris. — 62. quid iuvat, hos templ.

SAT. III. 5. En quid agis? — 44. tangebam. — 58. lassumque. — 66. Discite et, o miseri, causas. — 78. Quod sapio, satis est mihi. — 89. Exsuperat. — 102. laxis tunc.

SAT. IV. 3. Quo fretus? dic, o magni p. P. (*Construe: Quo fretus hoc ac. facis?*) — 29. veterem. — 31. farrata — olla. — 37. Tu, quum in max. — 52. habita: noris.

SAT. V. 17. mensasque. — 26. Hic ego — voces. — 51. Nescio, quid? certe est. — 60. Tunc. — 66. Cras hoc fiet. — Idem cras fiet. Quid, quasi magnum? Nempe diem d. — 74. scabiosum. — 87. Hoc — reliquum. — 107. forent, quaeque evitanda v. — 120. Et quid. — 122. Nec, quum. — 130. nascantur d.: quin tu. — 131. herilis! — 134. rogitas? saperdas adv. P. — 148. sessilis. — 172. Nec nunc, quum accersor. — 174. exieras, nec nunc. — Hic h. — 190. Vultenius.

SAT. VI. 6. egregius. — 9. est operae, cognoscite, — 26. metuis? — *ib.* et seges. — 37. Et Bestius. — 46. chlamydes. — 66. Stadius. — 72. singultiat. — 77. plausisse catasta.

IN IUVENALE.

SAT. I. 151. *Omissum* est. —

SAT. II. 68. Pollitas. — 83. repente venit t. — 93. fuligine tactum. — 106. *Omissa praep.* in. — 139. in corpora. — 140. morientur. — 146. Paullique.

SAT. III. 29. Artorius. — 46. norunt. — 93. aut quum. — 98. Nec tamen. — 100. meliore cach. — 114. Et quoniam coepit. — 168. negavit. — 187. istud. — 212. Asturii. — 231. lacertae. — 238. somnum Druso. —

281. *Versu non incluso*; *qui certe spurius.* — 298. feriunt pariter. — 302. Non tamen haec. — 318. adnuit.

SAT. IV. 1. Crispinus, et est mihi s. v. — 25. pretio. — 33. fricta de merce. — 34. licet et considere. — 47. quum plena et litora. — 64. Excl. spectant. — 73. consilium. — 78. optimus atque. — 80. diris. — 85. afferre. — 98. gigantis. — 145. consilio. — 149. tamquam et div. — 150. ille.

SAT. V. 16. neglectum adhibere cl. — 36. bibebant. — 41. observet acutos. — 83. excelsi. — 96. patimur. — 116. tradentur. *Plerique libri* raduntur, *unus* rodentur. *Unde nos* roduntur *dedimus. Cf. v.* 153. — 121. chironomonta. *Al.* chironomunta; *unde nos Graecum fecimus.* — 134. ex nihilo fieres, quantus V. a.!

SAT. VI. 64. Tuccia. — 87. ludos Paridemque reliquit. — 120. Sed nigrum. — 128. abit et, quod p. — 138. Nec Veneris pharetris. — 153. quo iam. — 175. greges. — 183. die. — 213. nolet. — 227. linquit. — 234. nec simplex. — 247. vel quis. — 264. scaphium positis. — 267. gemat. — 288. sinebant. — 291. Collina turre. — 297. et petulans. — 322. fluctum crissantis. — 329. iam dormit adulter. — 357. *Omissum* est. — 358. Tamen *hoc loco positum videtur pro* tamenetsi. — 363. recidivus. — 369. *Omissum* et. — 371. spectatos. — 392. pertulit. — 404. diripiatur. — 430. Falernum. — 441. tot tintinnabula. — 442. nemo aera f. — 445. Nam quae d. — 474. Est pretium curae, pen. — 483. transversa diurni. — 485. intonet. — 489. disponit. — 491. humero. — 504. credas aliam. — 531. loquantur. — 571. qui mensis damnis. — 582. utrimque. — 585. dabunt. — 607. tunc. — 609. utque. — 626. equae! quanti una venefica constat? 629. quibus amplior. — 640. facinus tamen ipsa p. — 658. dextra laevaque. — 660. praegustabit.

SAT. VII. 8. nullus in umbra. — 14. quod non vidisti. Faciant equites Asiani, quamquam et Capp. — 30. didicit iam. — 39. aut, si dulc. — 40. maculosas commodat aedes. Haec longe f. — 69. deesset. — 83. laetam fecit quum. — 101. et multa crescit. — 112. Veram deponere m. — 114. Lacernae. — 135. Et tamen est illis hoc utile. — 139. Fidimus eloquio? Ciceroni n. — 141. haec primum. — 142. an post te sella. — 146. Basilo flentem. — 153. proferet. — 157. velint. — 167. vel plures. — 185. componat — condat. — 213. quaeque. — 219. franget. — 222. dummodo non p. — 223. sederet.

SAT. VIII. 7. *Deest hic versus in haud paucis codd.* — 8. fumosos. — 17. traducit. — 31. genere et praecl. — 36. pardus, tigris. — 37. fremat. — 40. Drusorum stemmate. — 93. Et Capito et Numitor. — 108. boum, grex. — 109. eripiatur. — 111. unicus. *Nostr. ex emendatione propter versum. Nam inclusa sine dubio sunt spuria, nisi fortasse integri versus* 111 *et* 112. — 129. et cuncta. — 152. numquam. — 174. et furibus ac fug. — 177. Aequa ibi l. — 182. *ad* decebunt *puncto posito.* — 202. sed damnat. *Verum totus versus ineptus est et includendus.* — 204. librata. — 205. elludit, nudum. — 258. quam quae. — 268. poenis et legum pr. s. — 275. illud, quod.

SAT. IX. 5. *Versus sine dubio eiiciendus.* — 14. Bruttia praestabat calidi tibi fascia fisci. — 61. et collusore. — 67. Quid agam bruma? spirante quid, o. — 76. vix hoc. — 103. loquuntur. — 106. clamant. — 118. tum his. — 120. pars pessima servi. — 132. convenient. — 138. exornare. — 146. sufficiunt.

SAT. X. 29. quoties de limine. — 30. contrarius auctor? — 36. *Omisso* in. — 37. medio. — 78. ef-

fudit. — 88. obstricta. — 91. illi summas don. — 94. vis certe pila, cohortes, — 160. praeceps fugit. — 164. non tela. — 181. nunquam hoc. — 197. multum. — 229. accipiunt. — 248. qui tot per. — 253. ardentem, quum qu. — 254. quisquis adest socius, — 263. quo non. — 300. modesto sanguine f. — 315. ille. — 343. imperio; sit tanti v. — 344. Quidquid melius leviusque p. — 365. nos te. *Cf. XIV*, 315.

SAT. XI. 17. arcessere. — 55. ridiculum effugientem. — 84. et natal. — 91. et Fabricios, postremo severos c. — 94. Oceani. *Verum* Oceano *ut adjectivum posuisse videtur, uti v.* 113. litore ab Oceano. — 105. clypeo venientis. — 113. Oceani. — 144. trustis. — 148. posces. — 151. duri hic est filius. — 189. domum et servos. — 198. Cauuarum in pulvere.

SAT. XII. 3. caedimus agnam. — 36. testiculi: adeo m. — 54. recidit. — 66. nec multum. — 68. extentis. — 96. impendat. — 101. promittant. — 103. nostro sub sidere. — 109. ac dorso. — 113. victima sola. — 116. aut pulcerrima.

SAT. XIII. 4. fallaci — urnâ. — 26. numerus vix est totidem. — 65. puero aut miranti sub ar. — 73. illa. — 84. Si vero et pater est. — 86. Sunt in Fortunae qui casibus omnia ponant. — 87. credant. — 105. sceleris pretium. — 119. statuamque Vagelli. — 132. deducere. — 136. diversa parte. — 141. ponendum? Qui tu. — 171. spectentur. — 189. docet. — 224. primo quoque. — 225. fortuitus. — 226. iudicet.

SAT. XIV. 2. maculam haesuram. — 6. Nec melius de se. — 25. exspectas. — 49. obstet. — 55. ac post haec. — 62. hic leve argentum. — 63. domini furit. — 72. et pacis rebus. — 82. nunc praeda. — 83. levarit. — 86. Cetronius. — 213. quam si fortunas. — 215. putat acquirendi. — 120. miratur. — 121. putat. — 131. aestivam. — 139. crevit. — 147. mittentur. — 152. quam foedae. — 160. ac. — 188. quaecunque. — 199. trepidum. — 208. repentibus assae. — 215. parcendum teneris. — 219. et Cereris. — 229. *Deest hic versus in haud paucis libris, nec explicatur a vetere Scholiasta. Apodosis a sequenti orditur.* — 230. effundit. — 238. *Omittitur* est. — 241. in quorum, sc. *Thebanorum.* — 258. spectes — constent. — 266. quippe solet. — 269. perditus ac vilis. — 270. pingue. — 293. coëmti. — 315. nos te. — *Cf. X*, 365. — 319. dicit.

SAT. XV. 9. ac frangere. — 43. nocte ac luce. — 44. interea. — 45. Aegyptus: sed lux. — 53. dein clam. — 56. cuncta per agmina. — 77. hic quidam. — 79. et particulas. — 93. Vascones, haec fama est, olim. — 168. extundere.

SAT. XVI. 2. subeuntur. — 3. excipiat. — 9. immo, etsi puls. — 12. oculum — relictum. — 13. Bardaicus. — 21. efficiunt. — 23. declamatoris mulino corde V. — 38. et sacrum.